

Opinnäytetyö (AMK)

Sosiaali-alan ko.

Toiminnalliset menetelmät

2012

Riikka Virtanen

LASTENKOTI MUSKETTISOTURIEN KESÄLEIRI

– Kiintymyssuhdetta ja elämyksiä

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Riikka Virtanen

LASTENKOTI MUSKETTISOTURIEN KESÄLEIRI – Kiintymyssuhdetta ja elämyksiä

Opinnäytetyö toteutetaan toiminnallisena opinnäytetyönä, jonka tuotoksena syntyy kesäleiri 6-8.6.2012 Ylöjärvellä sijaitsevalle lastenkoti Muskettisotureille. Leiri järjestetään Sammalniemen lomakylässä Juupajoella.

Toiminnallinen opinnäytetyö koostuu teoriaosuudesta, prosessikuvauksesta ja itse toiminnallisesta osuudesta eli kesäleirin toteutuksesta. Tavoitteena on suunnitella ja toteuttaa lastenkodin nuorille aktiivinen ja juuri heitä palveleva kesäleiri. Opinnäytetyönä toteutettu leiri on Muskettisotureiden ensimmäinen. Leirin toiminnan tavoitteena on kiintymyssuhdeteorian PACE –arvojen käyttö leiriympäristössä sekä erilaisten elämysten avulla nuorten itsetunnon kohotus ja kuntoutus. Henkilökohtaisia tavoitteita on saada uusia kokemuksia ja varmuutta leirin järjestämisestä sekä erityisesti kuntouttavan leirin suunnittelusta ja toteutuksesta.

Lastenkoti muskettisotureiden toiminnan perustana olevat käsitteet ovat vahvasti mukana opinnäytetyön teoriaosuudessa. Näitä ovat mm. lastensuojelun käsitteet, kiintymyssuhdeteoria ja erityisesti kiintymyssuhdeteorian PACE-arvot, elämys- ja seikkailukasvatuksen teoria, aktiivisuuden ja liikunnan merkitys lapsille ja nuorille sekä itsetunnon merkitys lasten ja nuorten kehityksessä. Luonnollisesti leiriä järjestäessä tarkastelin myös leirin suunnittelua ja järjestämistä käsittelevää teoria-aineistoa.

ASIASANAT:

Lastensuojelu, leiritoiminta, aktiivisuus, kiintymyssuhdeteoria, itsetunto ja nuoren kohtaaminen

Riikka Virtanen

CHILDREN'S HOME MUSKETEER'S SUMMERCAMP – Attachment theory and experiences

This bachelor's thesis was carried out as a functional thesis and the product is generated as a summer camp, which was held in 6th to 8th of June 2012. The client who ordered the thesis was a private children's home called the Musketeers. Camp was held in Sammalniemi holiday village in Juupajoki.

Thesis consists of a theoretical part, the description of the process itself and a functional part of the implementation of the summer camp. The aim of the thesis is to plan and implement a summer camp for the young people who are living in Children's home Musketeers. The camp is unique and first one for the Musketeers. The aim was to use an attachment theory's PACE-values during the camp. Also the purpose of the camp was to arise young people's self-esteem and rehabilitate them. Personal goals were to get new experiences how to organize, plan and implement such a rehabilitation camp for the challenged young people.

Attachment theory and especially PACE-values related to attachment theory are strongly related to Children's home Musketeer's ways to operate. Those theories play a big role in the theoretical part of the thesis. Other important theories are child protection concepts, adventure education theory and the meaning of physical activity and good self-esteem in children's development. Naturally, when arranging the camp I also examined theories for planning and organizing camps.

KEYWORDS:

Child protection, camps, activity, attachment theory, self-esteem and encounter with a young

SISÄLTÖ

KÄYTETYT LYHENTEET (TAI) SANASTO	6
1 JOHDANTO	6
2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	7
2.1 Tausta ja tarve	7
2.2 Tavoitteet	7
2.3 Toiminnallinen opinnäytetyö	8
2.4 Lastenkoti Muskettisoturit	8
3 LASTENSUOJELU	10
3.1 Avohuollon tukitoimet	10
3.1.1 Avohuollon muodot	10
3.2 Sijaishuolto	12
3.3 Huostaanotto	14
4 KIINTYMYSSUHDETEORIA	16
4.1 PACE -arvot	19
5 ELÄMYKSILLÄ ITSETUNNON KASVUUN	23
5.1 Nuoren kohtaaminen ja itsetunnon vahvistaminen	23
5.2 Elämyspedagogiikka ja seikkailukasvatus	26
5.3 Lasten ja nuorten leiritoiminta	28
6 IDEASTA TOIMINTAAN	30
6.1 Leirin sisällön suunnittelu ja valmistelu	30
6.2 Nuorten omakuvat	34
6.3 Aktiivisuus ja liikunta elämysten tarjoajana	36

7 MUSKETTIEN KESÄLEIRI	38
7.1 Leiripaikan kuvaus	38
7.2 Leiritoiminnan kuvaus	39
8 ARVIOINTI JA POHDINTA	42
8.1 Palaute	42
8.3 Pohdintaa leirikokemuksen pohjalta	43
LÄHTEET	47
 LIITTEET	
Liite 1. Prosessikaavio	50
Liite 2. Leirin ohjelma	51
Liite 3. Leirin ruokalista	52
Liite 4. Palautekysely	53

KÄYTETYT LYHENTEET (TAI) SANASTO

Kiintymyssuhdeteoria	Kiintymyssuhdeteoria perustuu brittiläisen psykiatrin ja psykoanalyytikon John Bowlbyn (1907-1990) ajatuksiin ja tutkimuksiin 1960- ja 1970-luvuilla. Kiintymyssuhdeteoriassa on vaikutteita sekä psykoanalyysin periaatteista että eläinten käyttäytymistä tutkivasta etologiasta. Bowlbyn päätteli näistä lähtökohdista, että myös ihmislapsen varhaiskehitystä säätelee vahvasti turvallisuuden tarve ja pyrkimys pysytellä erityisesti uhkaavissa tilanteissa mahdollisimman lähellä hoivaavaa aikuista. Bowlbyn tuotannon ydinajatus on se, että lapsen kokema äidin rakkauden menetys voivat uhata lapsen kehitystä. (Hautamäki 2001,14-15; Sinkkonen 2001, 19-26, 31.)
PACE -arvot	Kiintymyssuhdeteoriaan kuuluva asenne tai suhtautumistapa toisia ihmisiä kohtaan, jonka ominaispiirteitä kuvaa: leikkisyys, hyväksyntä, uteliaisuus ja empatia. PACE- lyhenne tulee englanninkielisistä sanoista playfulness, acceptance, curiosity, empathy. (Hughes 2011, 87-89.)
Seikkailukasvatus	Seikkailukasvatus on kasvatusmenetelmä ja -näkemys. Se on tavoitteellista toimintaa kohti inhimillistä kasvua ja kehitystä. Se on kokonaisvaltaista, arvostavaa ja innostavaa yhdessä oppimista. Se on oivaltamisen ja onnistumisen iloa, mutta myös tekemisen tuskaa ja jatkuvaa etsimistä. (Eräketu 2012)
Elämyspedagogiikka	Elämyspedagogiikka tarkoittaa ihmisen kasvun ja oppimisen mahdollistamista elämysten kautta, jotka koskettavat ihmistä kokonaisvaltaisesti. Elämyspedagogiikka perustuu ihmiskäsitykseen, jonka mukaan jokaisessa ihmisessä on jotain hyvää, jota kehittämällä saadaan aikaan henkistä kasvua. (Outeard Bound Finland ry 2012)

1 JOHDANTO

Erilaiset leiritoiminnot ovat pysyneet suosittuina jo monien kymmenien vuosien ajan ja tuntuu, että nyky-yhteiskunnan kiireen ja elämän hektisyyden lisääntyessä leirien suosio vain kasvaa. Lapset ja nuoret kasvavat kulutusyhteiskunnan ympäröiminä ja aina harvemmat lapset pääsevät kokemaan erilaisia luonnon ihmeitä ja luontoon liittyviä elämyksiä. Erityisesti kaupunkilaisnuorille monet leireillä koetut toiminnot ja hetket ovat aivan uusia kokemuksia, joita vain leirit voivat heille tarjota.

Olen itse ollut harrastustoimintani leiritoiminnassa mukana jo yli kymmenen vuotta, ensin leiriläisenä, jonka jälkeen ohjaajana ja nyt jo muutaman vuoden leirin johtajana. Olen harrastustoiminnassani huomannut miten vahva ja kuntouttava vaikutus leiritoiminnalla on sekä leiriläisille että ohjaajille. Kerran vuodessa järjestettävälle leirille tullaan vuosi vuoden jälkeen ja isoiksi kasvaneet nuoret kouluttautuvat vielä yhtä innoissaan uusiksi ohjaajiksi. Leirielämyksestä ei vain haluta päästää irti ja miksi pitäisikään.

Opinnäytetyön tuotoksena syntyi lastenkoti Muskettisoturien ensimmäinen kesäleiri Sammalniemen lomakylässä Juupajoella. Leiri suunniteltiin tuottamaan lastenkodin nuorille uusia kokemuksia ja elämyksiä, unohtamatta rauhallista yhdessä oloa ja rentoutumista. Muskettisoturien leirillä pyrittiin painottamaan kiintymyssuhdeteorian tarkastelua leirin ohjauksessa ja kuntouttavaa työotetta.

Opinnäytetyöraportin teoriaosuudessa käsitellään mm. Muskettisoturien toimintaan läheisesti liittyvää lastensuojelun käsitteistöä, kiintymyssuhdeteoriaa, leirikasvatusta, nuorten itsetunnon kohotusta, elämys- ja seikkailukasvatusta sekä aktiivisuuden tärkeyttä lasten ja nuorten kehityksessä. Kuvaus leirin suunnittelu- ja toteutusprosessia löytyy raportin lopusta. Raportin lopussa käyn läpi nuorten antaman palautteen leiristä ja pohdin opinnäytetyön toteutumista leirikokemuksen pohjalta.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Tausta ja tarve

Opinnäytetyön idea pohjautuu omaan harrastustoimintaan veneilyseuran nuorisovastaavana ja yhtenä juniorileirin johtajista. Halusin yhdistää kaksi kiinnostuksenkohdettani; harrastustoiminnan kautta kesäleirit ja ammatilliselta puolelta lastensuojelun. Tämä toive täyttyi ollessani opintokäynnillä lastenkoti Muskettisotureilla Ylöjärvellä keväällä 2011, jossa ehdotin heidän ensimmäisen kesäleirinsä järjestämistä opinnäytetyönäni. He lähtivät heti mukaan ehdotukseen ja sovimme jatkavamme idean suunnittelua alkuvuodesta 2012.

Lastenkoti Muskettisoturit on perustettu alkuvuodesta 2011, joten heille ei ollut ehtinyt kehittymään omaa leirikulttuuria ja siksi sain lähteä suunnittelemaan heidän ensimmäistä kesäleiriään aivan alkutekijöistä. Muskettisoturien yhteyshenkilön ainoa toive leirin ohjelman osalta oli, että leirillä pidettäisiin yllä Muskettisoturien aktiivista elämäntapaa, mutta tarjotaan myös samalla nuorille kesäloman aloittamisen tuntua rennolla yhdessä ololla. Sovimme tilaajan kanssa, että suorittaisin viiden viikon harjoittelun Muskettisotureilla juuri ennen suunniteltua leiriä, jotta oppisin tuntemaan lastenkodin tavat, periaatteet ja tietysti tärkeimpänä lastenkodin nuoret.

2.2 Tavoitteet

Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on suunnitella ja toteuttaa aktiivinen kesäleiri lastenkoti Muskettisoturien nuorille alkukesästä 2012. Opinnäytetyönä järjestetty kesäleiri on Muskettisoturien ensimmäinen. Leirin toiminnan tavoitteena on kiintymyssuhdeteorian PACE –arvojen käyttö leiriympäristössä sekä erilaisten elämysten avulla nuorten itsetunnon kohotus sekä nuorten kuntoutus. Yhtenä tavoitteena on tuottaa lastenkodin nuorille mahdollisimman kokemuksellinen ja elämyksellinen kesäleiri, tarkastellen elämyspedagogiikan ja seikkailukasvatuksen teorioita.

Tavoitteena oli myös oman leirisuunnittelu ja –järjestämistaitojen kehittäminen sekä erityisesti kuntouttavan työotteen omaksuminen kesäleiriä järjestäessä.

2.3 Toiminnallinen opinnäytetyö

Ammattikorkeakoulujen toiminnallinen opinnäytetyö tavoittelee ammatillisessa kentässä käytännön toiminnan ohjeistamista, opastamista, toiminnan järjestämistä tai järjeistämistä. Toteutustapa voi olla alasta ja kohderyhmästä riippuen muun muassa kirja, kansio, opas, cd-rom, portfolio, kotisivut, näyttely tai tapahtuma. Opinnäytetyöksi ei kuitenkaan riitä pelkkä käytännön toteutus, vaan siinä pitää olla myös tutkimusviestinnän keinoin kirjoitettu raportti käytännön toteutuksesta. Toiminnallisen opinnäytetyön raportti on teksti, josta selviää, mitä, miksi ja miten on tehty, millainen työprosessi on ollut sekä millaisiin tuloksiin ja johtopäätöksiin on päädytty. (Vilka & Airaksinen 2003, 9, 65.)

On suositeltavaa, että opinnäytetyö olisi työelämlähtöinen, käytännönläheinen, tutkimuksellisella asenteella toteutettu ja riittävällä tasolla alan tietoa ja taitoa osoittava. Ammatikorkeakoulujen opinnäytetöiden idea on varmistaa, että opiskelija pystyy yhdistämään ammatillisen teoreettisen tiedon ammatilliseen käyttöön, kykenee pohtimaan alan teorioiden ja niistä nousevien käsitteiden avulla kriittisesti käytännön ratkaisuja ja kehittämään niiden avulla oman alan ammattikulttuuria. (Vilka & Airaksinen 2003,10, 42.)

2.5 Lastenkoti Muskettisoturit

Lastenkoti Muskettisoturit on vuonna 2011 avattu, pieni yksityinen lastenkoti Ylöjärvellä. Muskettisoturit on seitsemän paikkainen yksikkö, joka tarjoaa lastensuojelun sijaishuollon palveluita alle 18 –vuotiaille huostaan otetuille tai avohuollon tukitoimena sijoitetuille erityishoitoa tarvitseville nuorille. Muskettisoturien palvelumallin avaintekijöinä ovat nuorten ja koko perheen huomioiva lähestymistapa, perhekeskeisyys sekä toimintaan perustuva kuntoutuminen, jossa liikunnalla on vahva rooli. Muskettisoturien päätavoitteena on välttää pitkäaikaisen sijaishuollon tarve tarjoamalla kokonaisvaltaista perhetyön palvelua koko perheelle. Muskettisoturien toiminnan ydinsanoja ovat

nuorten ja perheen tyytyväisyys, huumori, kodinomaisuus, jämäkkä interventio, ilo, nuoren ja perheen kokema perhetyöskentelysuhteen arvo. Toiminnan työote on rakennettu vahvasti kiintymyssuhdeteorian PACE-arvoille: leikkisyys, hyväksyminen, uteliaisuus ja välittäminen, joka heijastuu kaikessa toiminnassa. (Relativum Oy)

Työtä tehdään moniammatillisessa yhdeksän hengen asiantuntijatyöryhmässä, johon kuuluu sosiaali-, terveys- ja turvallisuusalan koulutuksen saaneita työntekijöitä. Työkokemusta työntekijöillä on lastensuojelu- ja perhetyöstä sekä psykiatrisesta työstä, kriisi- ja traumatyöstä sekä tavoitteellisesta päihde- ja huume kuntoutuksesta. Muskettisoturien sisältö on nuoren näkökulmasta rakennettu eli aktiviteetteja, toimintaa ja kokonaisvaltaisella otteella lapsen tarpeisiin vastaavan hyvän elämisen ympäristön rakentamista. Muskettisotureilla on aktiivinen ja urheilullinen elämäntapa, johon otetaan lapsi mukaan: lapsi vuorovaikutuksessa muihin lapsiin, vanhempiinsa, perheeseensä, ammatillisiin aikuisiin, läsnäoloon, liikuntaan, rajoihin, rakkauteen, terveelliseen ruokaan ja toivoon. Muskettisotureilla ajatellaan, että lapsen kasvua tukee aikuisen ja lapsen yhteinen tekeminen. (Relativum Oy)

3 LASTENSUOJELU

Tässä kappaleessa avaan lyhyesti Lastenkoti Muskettisoturien toimintaan liittyvää lastensuojelun termistöä ja lastensuojelua yleensä. Lastensuojelu on valtavan laaja kokonaisuus ja siksi olen rajannut aiheen kolmeen alaotsikkoon: Avohuollon tukitoimet, sijaishuolto ja huostaanotto, jotka tiiviisti liittyvät Muskettisoturien toimintaan.

Lastensuojelussa on osallisina koko yhteiskunta ja kaikki kansalaiset. Lastensuojelu perustuu YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen, jonka mukaan lapsella on muun muassa etusija erityiseen suojeluun, oikeus turvallisuuteen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön sekä tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen. Sopimus ratifioitiin 1991 eli se on ollut siitä lähtien samalla tasolla kuin muukin lainsäädäntö. (Taskinen 2010,19.) Lastensuojelun kannalta ihmisoikeussopimuksissa on kaksi käsitettä, jotka muodostavat lastensuojelun kaksi pääperiaatetta: Lapsen edun periaate ja yksityiselämän ja perhe-elämän suojan periaate. Molemmat ovat tärkeitä periaatteita, mutta erityisesti lastensuojelussa ne saattavat joutua joskus ristiriitaan keskenään. On kuitenkin hyvä muistaa, että lapsen etu on kuitenkin lastensuojelussa tärkein päätösten perusta. (Taskinen 2012, 23-24.)

Kasvuolosuhteisiin vaikuttaminen sekä lasten ja huoltajien tukeminen ovat ennaltaehkäisevää lastensuojelua, jonka avulla edistetään ja turvataan lasten kehitystä, kasvua ja hyvinvointia (Taskinen 2012, 20).

3.1 Avohuollon tukitoimet

Avohuollon tukitoimet ovat ensisijaisia lastensuojelun työmuotoja. Sirpa Taskinen (2012, 16) tiivistää avohuollon tukitoimien voivan sisältää taloudellista tukea, erilaisia palveluita sekä ohjausta, neuvontaa ja hoitoa. Pääasiassa lapsi asuu tällöin kotona, mutta lapsi voidaan myös huoltajien suostumuksella sijoittaa muualle avohuollon tukitoimena. Avohuollon aikana kaikki vanhempien ja huoltajien oikeudet säilyvät, joten halutessaan he voivat esimerkiksi lopettaa kaikki tukitoimet.

Avohuollon pääperiaatteena on toteuttaa tukitoimia ja palveluja mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä lapsen ja vanhempien, huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kanssa. Avohuollon keskeinen tehtävänä on lapsen kasvuolojen kehittäminen ja myös vanhemmuuden ja vanhempien kasvatuskyvyn tukeminen. Erilaisten avohuollon tukitoimien järjestäminen edellyttää myös palvelunsaajan omaehtoista aktiivisuutta ja osallistumista palveluiden ja tukitoimien järjestämiseen. Avohuollossa pyritään korostamaan sosiaalityön neuvovaa ja ohjaavaa roolia. (Räty 2012, 271.)

Sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on velvollisuus ryhtyä avohuollon tukitoimiin (34§): 1) jos kasvuolosuhteet vaarantuvat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä; tai 2) jos lapsi käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.)

3.1.1 Avohuollon muodot

Avohuollon tukitoimet vaihtelevat suuresti lapsen ja perheen ongelmien sekä kunnan palvelujen ja resurssien mukaan. Yksi yleisimmistä avohuollon tukitoimista on perheeseen annettava taloudellinen tuki. Jos lastensuojelun tarve oleelliselta osin johtuu riittämättömästä toimeentulosta tai puutteellisista asuinolosuhteista ja nämä seikat ovat oleellisena esteenä lapsen ja perheen kuntoutumiselle, kunnan on viipymättä (35§): ”järjestettävä perheelle riittävä taloudellinen tuki sekä korjattava asumiolosuhteisiin liittyvät puutteet tai järjestettävä tarpeen mukainen asunto. Avohuollon tukitoimena lapselle voidaan myöntää myös taloudellista tukea: koulunkäyntiin, ammatin ja asunnon ankintaan, työhön sijoittumiseen, harrastuksiin, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden ylläpitämiseen.” (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.)

Avohuollon tukitoimena kunta voi järjestää myös erilaisia palveluja lapsen ja perheen tukemiseksi. Koska lastensuojelun on vastattava paikallista tarvetta, vaihtelee avohuollon tukitoimien määrä ja laatu paljon kunnittain. Perheen kanssa on usein tarpeen etsiä ja kokeilla juuri heille sopivia palveluja ja keinoja

eri vaihtoehtoista. Lastensuojelulaissa edellytetään, että kunnan pitää tarjota ainakin seuraavat palvelut ja tukitoimet (36§): ”Lasten päivähoito, lapsiperheiden kotipalvelu, tukea lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen, lapsen tukeminen koulunkäynnissä, ammatin ja asunnon hankinnassa, työhön sijoittumisessa, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä, tukihenkilö tai –perhe, lapsen hoitopalvelu tai terapia, perhetyö, koko perheen sijoitus perhe- tai laitoshoidon, vertaisryhmätoiminta sekä loma- ja virkistystoiminta.” (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.)

Lastensuojelussa kehitetään myös jatkuvasti uusia toimintamuotoja ja kehittyneessä kunnassa voikin olla käytössä myös seuraavia palveluja: Läheisneuvonpito, erilaisia ratkaisukeskeisen työn ja verkostotyön menetelmiä, kriisityötä ja kriisipäivystys äkillisten perheongelmien käsittelemiseksi, vauvaperhetyötä, seikkalu- ja perheleirejä, erilaisia toiminnallisia menetelmiä ja välineistöä, tukiasuntoja ja turvakotipaikkoja sekä taidelähtöisiä menetelmiä. (Taskinen 2010, 72.)

Muskettisotureille on myös mahdollista sijoittaa lapsi tai nuori avohuollon tukitoimena. Lapsi voidaan sijoittaa avohuollon tukitoimena lyhytaikaisesti yksin, jos sijoitus on tarpeen 1) lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi, 2) lapsen kuntouttamiseksi tai 3) lapsen huolenpidon järjestämiseksi väliaikaisesti huoltajan tai lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavan henkilön sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi. (Taskinen 2010, 73.)

3.2 Sijaishuolto

Taskinen (2010, 17) kuvailee sijaishuoltoa kirjassaan seuraavasti: ”Sijaishuollolla tarkoitetaan lapsen sijoittamista pois kotoaan huostaanoton, kiireellisen sijoituksen tai avohuollon sijoituksen yhteydessä. Se voidaan järjestää perhehoitona tai laitoksella.”

Lastensuojelussa pyritään valitsemaan eri vaihtoehtoista se, jolla puututaan vähiten lapsen ja perheen itsemääräämisoikeuteen. Siksi heitä pyritään ensisijaisesti tukemaan omassa kodissaan ja avohuollon tukitoimin.

Valitettavasti aina avohuolto ei kuitenkaan riitä tai ei ole mahdollista lapsen tarpeiden ja edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi, jolloin lapsi joudutaan sijoittamaan pois kotoa. (Taskinen 2010, 27.)

Lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle joko kiireellisesti sijoitettuna, huostaan otettuna, avohuollon tukitoimena tai jälkihuollon perusteella. Kahdessa ensimmäisessä lapsen huoltajuus siirtyy osittain sosiaalitoimelle, mutta kahdessa jälkimmäisessä huoltajuus pysyy alaikäisen huoltajilla. (Taskinen 2010, 124.)

Erilaisia sijaishuollon muotoja ovat muun muassa perhehoito, ammatillinen perhekoti, laitoshuolto tai muu lapsen tarpeiden mukainen sijaishuoltopaikka. Lastenkoti Muskettisoturit kuuluu laitoshuollon käsitteeseen, vaikka onkin hyvin pieni, kodinomainen sijoituspaikka. Sijaishuoltopaikan valinnassa keskeisenä periaatteena on lapsen etu ja ja lapsen yksilölliset tarpeet. (Saastamoinen 2010, 7.)

Valtakunnalliset lapsen sijaishuollon laatukriteerit julkaistiin vuonna 2004 ja nämä kriteerit ohjaavat taskastelemaan sijaishuoltoa lapsen näkökulmasta. Nämä kriteerit ovat myös suuri apu lapsen asioista vastaaville sosiaalityöntekijöille, jotka kriteerejä apuna käyttäen pyrkivät sijoittamaan lapsen heti ensimmäisellä kerralla lapselle parhaiten sopivaan sijoituspaikkaan. Tämä on erityisen tärkeää, koska lapsen toistuvat sijoitukset eri paikkoihin eivät ole lapsen edun mukaisia ja ne saattavat jopa vahingoittaa lapsen kehitystä. Toistuvat sijoitukset saattavat luoda lapselle turvattomuuden tunnetta ja juurettomuutta, koska pysyvät ja turvalliset ihmissuhteet ovat lapselle erityisen tärkeitä. (Saastamoinen 2010, 2.)

Lapsen ja nuoren sijaishuoltopaikassa saama hoito ja kasvatus sisältävät lapsen arjesta huolehtimisen ja perushoidon. Lapsen hoidon ja kasvatuksen tulee tapahtua lapsilähtöisesti ja niin, että sijaishuolto järjestetään lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tärkeintä sijaishuoltopaikoissa ovat kuitenkin ihmiset ja heidän vuorovaikutuksensa lasten kanssa. Ilman vuorovaikutusta todellista kasvun mahdollisuutta ei ole. Sijaishuollon tehtävä on tarjota lapselle tasapainoinen ja turvallinen kasvuympäristö ja –olosuhteet sekä taata hänen

psyhykinen ja fyysinen turvallisuutensa. On myös tärkeä muistaa, että lapsen hoidossa ja kasvatuksessa kunnioitetaan hänen yksityisyyttään. Sijaishuollossa lasta tulee kohdella niin, että hän tuntee itsensä hyväksytyksi ja ymmärretyksi. Turvan, hellyyden ja huolenpidon tarjoaminen on sijaishuollossa työskentelevien aikuisten pääasiallinen tehtävä. Aikuisen läsnäolo ja kannustaminen on tärkeitä lapsen kehitykselle, samoin kuin erilaiset onnistumisen kokemukset. Näitä pyritään lapselle myös sijaishuollossa tarjoamaan. (Saastamoinen 2010, 3 & Häkkinen 1999, 119.)

3.3 Huostaanotto

Huostaanotto on vain yksi lastensuojelun toimenpiteistä, mutta suurelle yleisölle se on niistä näkyvin, kuten Taskinen (2008, 49) oivallisesti huostaanottoa kirjassaan kuvailee. Yksittäiset huostaanottotapahtumat ja niistä julkisuudessa esitetyt näkemykset saattavat värittää yleistä mielipidettä lastensuojelusta. Huostaanotto herättää väistämättä vahvoja tunteita, sillä siinä on usein kysymys eri osapuolten etujen ja näkökulmien jännitteistä.

Sosiaalitoimen tehtävä on ottaa lapsi huostaan, jos lapsen terveys tai kehitys on vakavasti vaarassa. Edellytyksenä on kuitenkin, etteivät avohuollon tukitoimet riitä tilanteen korjaamiseen. Huostaanottopäätöksen voi tehdä johtava sosiaalityöntekijä, mutta jonkun asianosaisen vastustaessa sitä päätöksen voi tehdä vain hallinto-oikeus. Huostaanoton aikana lapsen huollosta ja sijoituksesta vastaa sosiaalitoimi, mutta vanhempien tai huoltajien kanssa pyritään yhteistyöhön ja heillä säilyy lapsen osittainen huoltajuus. Huostaanotto on lopetettava, kun siihen ei enää nähdä perusteita. (Taskinen 2010, 17.)

Huostaanoton perusteiden täyttyessä lapsi on otettava sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto (40§), jos ”1) puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä: tai 2) lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellä. Huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen voidaan

kuitenkin ryhtyä vain, jos: 1) avohuollon tukitoimet eivät ole lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi sopiva tai mahdollisia taikka jos ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi; ja 2) sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista.” (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.)

Erityisesti nuorille lastensuojelulaitokset ovat yleensä luonteva sijoitusratkaisu. Nuorille on vaikea löytää perhehoitopaikkaa ja nuoren voi olla hankalaa sitoutua uuteen perheeseen. Lastenkotityyppisen sijaishuoltovaihtoehdon valitseminen on usein myös turvallinen ratkaisu erityisesti vaativien lasten tai nuorten hoidossa. Työntekijät saavat tukea toisiltaan eikä sijoitus ole vain yhden ihmisen tai perheen jaksamisen varassa. Juuri hoidon jatkuvuus on monen lapsen ja nuoren kohdalla välttämätön ehto, jotta hoito olisi hyödyllinen. (Häkkinen 1999,114)

4 KIINTYMYSSUHDETEORIA

Kiintymyssuhdeteoria perustuu brittiläisen psykiatrin ja psykoanalyytikon John Bowlbyn (1907-1990) ajatuksiin ja tutkimuksiin 1960- ja 1970-luvuilla. Kiintymyssuhdeteoriassa on vaikutteita sekä psykoanalyysin periaatteista että eläinten käyttäytymistä tutkivasta etologiasta. Bowlbyn päätteli näistä lähtökohdista, että myös ihmislapsen varhaiskehitystä säätelee vahvasti turvallisuuden tarve ja pyrkimys pysytellä erityisesti uhkaavissa tilanteissa mahdollisimman lähellä hoivaavaa aikuista. Bowlbyn tuotannon ydinajatus on se, että lapsen kokema äidin rakkauden menetys voivat uhata lapsen kehitystä. Samalla Bowlby nosti esille lapsen todellisen elinympäristön merkityksen hänen kehityksessään. Bowlbyn (1979) mukaan: ”kiintymyssuhdeteoria on yritys käsitteellistää ihmisen taipumusta muodostaa voimakkaita tunnesiteitä toisiin ihmisiin ja selittää niitä ahdistuksena, vihamielisyytenä, depressiona ja tunteiden eristämisenä ilmeneviä stressin muotoja, jotka aiheuttavat tahattomista erokokemuksista ja menetyksistä” (Hautamäki 2001,14-15; Sinkkonen 2001, 19-26, 31.)

Mikä on kiintymys ja vanhemmuuden vaikutus siihen? Ymmärtäessä, millainen vanhemman ja lapsen välinen suhde on ja miten ratkaiseva merkitys siinä on kiintymyksellä, pystytään ymmärtämään, miten tämä suhde vaikuttaa lapsen emotionaaliseen, kognitiiviseen, sosiaaliseen ja kommunikatiiviseen kehitykseen ja jopa hänen fysiologiseen ja neurologiseen kehitykseensä. John Bowlbyn kanssa kiintymyssuhdeteoriaa oli kehittämässä myös yhdeysvaltalainen psykologi Mary Ainsworth ja heidän mukaansa kiintymykseen kuuluu tyypillisesti kuusi osatekijää. Kiintymyssuhteen osatekijät ovat siis seuraavat:

- 1) suhde on pysyvä tai jatkuva, ei ohi menevä
- 2) kohteena on tietty henkilö
- 3) suhde on emotionaalisesti tärkeä
- 4) tavoitteena on yhteyden ylläpitäminen toiseen ihmiseen

5) vastentahtoinen erossa olo aiheuttaa ahdistumista

6) tyypillistä on turvan, hyvänolon ja lohdun etsiminen

Näinkin monitahoista aihetta käsiteltäessä on syytä käsitellä pääkäsite eli kiintymys. Kiintymys viittaa suhteeseen, joka lapsella on vanhempaansa, eikä suhteeseen, joka vanhemmalla on lapseensa. Lapsen ollessa turvallisesti kiinnittynyt vanhempaansa, hän turvautuu tähän tarvitessaan tukea ja turvaa. Vanhempi sen sijaan ei turvaudu lapseensa saadakseen tukea ja turvaa, vaan hän turvautuu muihin tukijoukkoihin. (Hughes 2011, 19, 25.)

Daniel Hughesin (2011, 20) mukaan kiintymyssuhdeteorian pyrkimys on luoda ja kasvattaa lapselle turvallinen kiintymyssuhde. Kiintymyssuhdeteoria käsitteellistää ihmisen taipumusta muodostaa sosiaalisia suhteita ja selittää niitä käyttäytymistapoja, joita syntyy erokokemusten ja menetysten myötä. Turvallinen kiintymyssuhde tukee lapsen kehitystä esimerkiksi fysiologisen ja emotionaalisen säätelyn, itseluottamuksen, lannistumattomuuden, sosiaalisten taitojen suhteessa ikätovereihin, empatian toisia ihmisiä kohtaan, symbolisten leikkien, ongelmanratkaisun, älyllisen kehityksen, viestinnällisten ja kielellisten taitojen, omanarvontunteen sekä oman minuuden eheytyksen osa-alueilla.

Hughes (2011, 31-33) painottaa kirjassaan turvallisuuden tärkeyttä turvallisen kiintymyssuhteen perustana, koska ajatellaan, että turvallisuus on perhe-elämän ja ihmisen kehittymisen lähtökohta. Hyvä keino turvallisuuden tunteen ylläpitämiseen on tilanteiden pitäminen ennakoitavina järjestyksen, rutiinien ja rituaalien avulla. Kun elämän rakenne on vakaa – olematta kuitenkaan jäykkä – arjessa ilmenevät vaihtelut ovat vähäisiä ja ymmärrettäviä ja niihin on helppo sopeutua. Kun turvallisuus on luotu, lapsi voi vapaasti ryhtyä tutkimaan ympäristöään ja hän voi kehittyä tasapainoisesti kiinnostustensa ja kykyjensä mukaisesti.

Varhaisessa kiintymyssuhteen muodostumisessa on keskeistä, että lapsi voi kokea läheisyyden, eron ja jälleennäkemisen turvallisella tavalla. Kiintymyssuhteessaan traumatisoituneet lapset ovat toistuneesti kokeneet jokaisen edellä mainitun elementin puutteelliseksi tai jopa kauhua herättäväksi.

Läheisyys on voinut olla vaarallista (pahoinpitelyn uhka), ero on ollut jätetyksi tulemista ja jälleennäkeminen on ollut epävarmaa (lapsi herää yksin, on jätetty yksin tai hylätty). Näiden kokemusten myötä lapsi on rakentanut sisäisen työskentelymallin, joka heijastaa hänen käsitystään omasta itsestään sekä hänen odotuksiaan muista ihmisistä ja vuorovaikutussuhteista. (Howe ym. 1999, Kalland 2001, 204 mukaan.) Huonoista kasvuoloista traumatisoituneen lapsen käsitys omasta itsestään ja muista ihmisistä on vaurioitunut, ja hänen käyttäytymisensä heijastaa hänen odotuksiaan torjuvasta, epäluotettavasta tai ei- käytettävissä olevasta aikuisesta. Tämän kaltaiset varhaiset vauriot näkyvät lapsen myöhemmässä käyttäytymisessä ja kehityksessä. Tyypillistä myös on, että lapselle kehittyy ongelmia ihmissuhteissa, tunne-elämässä, käyttäytymisen kontrollissa sekä kognitiivisessa kehityksessä, kuten esimerkiksi kielenkehityksessä, abstraktissa ajattelussa ja ajanhallinnassa. (Kalland 2001, 204-207)

Zeanah ja Boris (Zeanah 2000, Kalland 2001, 206-207 mukaan) ovat kuvanneet varhaisissa kiintymyssuhteissaan traumatisoituneilla lapsilla seuraavanlaista käyttäytymistä: valikoimatonta ystävyyttä vieraita ihmisiä kohtaan, poikkeavaa liittymistä lasta hoivaavaan aikuiseen (vetäytyminen, pelko, tarrautuminen), stereotyyppistä käyttäytymistä (esimerkiksi kehon keinuttaminen tai pään hakkaaminen), rankaisevaa tai kontrolloivaa käyttäytymistä aikuista kohtaan, itsetuhoista käyttäytymistä, tottelemattomuutta ja neuvottelukyvyn puuttumista, jähmettymistä, dissosiaatiota, ylivalppautta, aggressiivisuutta tai ahmimista/syömisestä kieltäytymistä.

Terapeuttisen laitoshoidon malleja on maailmalla kehitetty vuosien saatossa kymmeniä erilaisia, mutta kiintymyskeskeisen mallin periaatteelliset ohjenuorat voisivat olla esimerkiksi seuraavanlaiset:

- Lasten tulee saada mitä he tarvitsevat; heidän tarpeensa ratkaisevat, eivät heidän ansionsa.
- Jokaisella lapsella on oikeus hoivaan.

- Oikeudenmukaisuus on sitä, että kukin saa tarpeensa mukaan; se ei siis tarkoita, että saa saman verran tai samanlaisia tavaroita kuin toinen lapsi.
- Todellinen muutos perustuu intensiiviseen yksilöiden väliseen suhteeseen, ei tekniikkaan.
- Kaikilla on lupa tunteisiin
- Jokainen hetki vuorovaikutuksessa lapsen kanssa tarjoaa terapeutin mahdollisuuden.
- Hoidossa yhteyden saavuttaminen on tärkeämpää kuin käskyjen noudattaminen.

Yksi tärkeä käsite kiintymykseen perustuvassa laitoshuollossa on ”virittäytyminen”. Virittäytymisessä aikuinen on läsnä ja aistii herkästi lapsen tunnetilan koko ajan. Hän pyrkii näin vastaamaan lapsen tarpeisiin välittömästi ja täsmällisesti. Lyhyesti sanottuna, aikuinen antaa oman persoonansa lapsen käyttöön auttaakseen häntä näin järjestämään sisäiset tunteensa ja selvittämään väärinymmärrykset tai virhetulkinnat. (Blackwell & McGuill 2008, 200-201.)

4.1 PACE –arvot

Muskettisoturien toiminta perustuu vahvasti kiintymyssuhdeteorian PACE –arvoille. PACE (PACE-lyhenne tulee englanninkielisistä sanoista playfulness, acceptance, curiosity ja empathy) tarkoittaa yksilöiden asennetta ja suhtautumista toisiinsa sillä tavoin, että kun toisen osapuolen kehittymistä vaalitaan ja rohkaistaan, se ei koskaan uhkaa tai vaaranna toisen kehittymistä. Kodissa, jossa arvotetaan PACE-arvoja, kaikkien oikeuksia arvostetaan ja kunnioitetaan. Kaikkien perheenjäsenten ajatukset ja tunteet, toiveet ja unelmat, muistot ja pyrkimykset otetaan mukaan keskusteluun ja perheen kehitykseen. Hoitavat aikuiset suojelevat lasten tarpeita ja tyydyttävät ne. PACE lisää lapsen turvallisuuden tunnetta ja näin oppii tuntemaan olevansa turvassa ja suojassa vanhempiensa kanssa. Vanhemman asenne on ratkaisevan tärkeä pyrittäessä luomaan turvallista kiintymyssuhdetta. Asenteen on välitettävä vanhemman

ehdotonta rakkautta ja iloa, sekä hänen avoimen, lämpimän ja rohkaisevan suhtautumisensa lapseen. (Hughes 2011, 87-89.) Seuraavassa esittelen PACE-asenteen neljää ominaispiirrettä (leikkisyys, hyväksyntä, uteliaisuus ja empatia) tarkemmin.

Suuri osa vanhemman ja pienen lapsen välisestä kommunikaatiosta ilmenee *leikkisyytenä*. Erilaiset lorut, kurkistus-, piilo- ja kiinniottamisleikit synnyttävät jännitystä ja naurua, ja leikin kuluessa lapsi ja vanhempi välittävät toisilleen toiveitaan, tunteitaan ja pyrkimyksiään. Tällainen leikkisä asenne pitää siirtää myös lapsen nuoruusikään ja siitä eteenpäin. On helppo unohtaa ja jättää leikkisyys ja hellä kiusoittelu lapsen leikki-ikään, vaikka nuoruusiässä sitä on yhtä tärkeä ylläpitää. Leikkisyys ja hellä kiusoittelu ovat keinoja, jonka avulla vanhempi ja nuori oppivat hyväksymään toistensa ominaispiirteet ja myös hienovaraisesti puuttumaan niihin, jos ne aiheuttavat ristiriitoja. Nauru on myös suurenmoinen vastalääke häpeälle ja pelolle, ja nauraessaan sekä vanhempi että lapsi yleensä tuntevat, miten he ovat turvassa ja heidät hyväksytään. Erityisesti nuorten kanssa tehtävässä työssä on hyvä muistaa huumorin tärkeys. Huumori auttaa lasta ja nuorta katsomaan tapahtumia uudesta näkökulmasta. Huumori auttaa lasta ja nuorta huomaamaan, että jokin tapahtuma ei ole läpeensä paha ja vastemielinen, ja näin hän alkaa tiedostaa tilanteeseen liittyviä myönteisiä puolia, jotka muuten saattaisivat jäädä huomioimatta. (Hughes 2011, 89-96.)

Lapsen ja nuoren turvallisuuden tunne kasvaa, kun hoitavat aikuiset suhtautuvat häneen niin, ettei lapsen sisäistä minää koskaan uhkaa hylkääminen, pilkkaaminen tai pettyminen. Lapsen tai nuoren on oltava aivan varma siitä, että hänet *hyväksytään* täysin sellaisena kuin hän on, riippumatta siitä mitä tulevaisuus tuo tullessaan. Tämä ei kuitenkaan tarkoita etteivät aikuiset koskaan tulisi olemaan vihaisia tai pettyneitä lapsen käyttäytymiseen. He kuitenkin arvioivat, opastavat ja kritisoivat lasta vain käyttäytymisen perusteella, eivätkä siis arvostele lapsen tai nuoren persoonaa. Lapsen tai nuoren hyväksyminen pitää tapahtua ilman ehtoja. On kuitenkin muistettava, että hyväksyntä on jotain aivan muuta kuin kaiken salliminen. Lapsen käyttäytymistä ohjataan ja arvioidaan jatkuvasti. Samalla kun hoitavat aikuiset

rajoittavat tai ohjaavat lapsen tai nuoren käyttäytymistä, he kuitenkin koko ajan osoittavat hänelle hyväksyntänsä. (Hughes 2011, 97-104.)

Uteliaisuus kehittyy lapsen ja vanhempien välille heti siitä hetkestä lähtien, kun raskauden kuullaan alkaneen. Vanhemmat ovat uteliaita äidin vatsassa olevasta uudesta ihmisestä ja lapsen synnyttyä uteliaisuus vain kasvaa lapsen toimintoja seuratessa. Uteliaisuuteen liittyviä vaikeuksia alkaa kuitenkin usein esiintymään lapsen tullessa teini-ikään. Usein kurinpito tulee ajanmyötä entistä tärkeämmäksi osaksi nuoren ja vanhemman kanssakäymistä eikä vanhempi enää keskity löytämään lapsestaan uusia ihmeellisiä ominaisuuksia, kuten nuoren ollessa vauva. Tämän kaltainen uteliaisuuden katoaminen saattaa tuoda mukanaan entistä voimakkaampaa vanhempien vastustamista ja uhmausta. Tämä voidaan kuitenkin välttää, jos vanhemmat tai muut hoitavat aikuiset muistavat säilyttää uteliaisuuden lasta tai nuorta kohtaan. Jos aikuiset suhtautuvat avoimesti lapsen sisäiseen maailmaan eivätkä tuomitse hänen käyttäytymistään, he todennäköisesti pystyvät pitämään lapsen kurissa ilman toistuvia yhteenottoja ja stressitilanteita. Utelias asenne merkitsee ”en tiedä” – suhtautumista, mikä tarkoittaa, että vanhempi kyselee lapselta hänen elämästään ja yrittää aidosti saada selville mitä lapselle kuuluu. Tällainen kysely onnistuu parhaiten, jos vanhemman tai hoitavan aikuisen asenne on hyväksyvä, millaisia asioita lapsen elämästä ja ajatuksista tuleekaan esille. Kun vanhempi on utelias ja avoimesti kiinnostunut lapsen ajatuksista, tunteita ja pyrkimyksistä eikä suhtaudu niihin arvostelevasti tai tuomitsevasti, lapsi alkaa itsekin kiinnostua omasta sisäisestä maailmastaan. Hän oppii vähitellen tunnistamaan ajatuksiaan, tunteitaan ja pyrkimyksiään ja uskaltaa myös ilmaista niitä rehellisesti. (Hughes 2011, 105-1099.)

Aikuisen suhtautuessa *empaattisesti* lapseen, hän ilmaisee ei kielellisesti ja liioitellen kokevansa lapsen tunnetilan. Kommunikoidakseen lapselle, että hän pysyy tämän lähellä, aikuinen käyttää hyvin selkeitä ilmeitä, äänen rytmiä ja vaihtelua sekä eleitä ja asentoja. Esimerkiksi kun pieni lapsi katsoo häneen hymyillen ja äännellen, aikuinen vastaa samanlaisin ilmein ja ääntelyin. Lapsen varttuessa aikuinen alkaa käyttää myös sanoja välittääkseen empatiaa. Sanojen mukana lapselle välittyy tieto, että vanhempi on mukana lapsen tunnetilassa.

Olemalla läsnä ja osallistumalla tapahtumaan lapsen kanssa, aikuinen pyrkii auttamaan lasta hallitsemaan ahdistavia ja vaikeitakin kokemuksia. Aikuinen ei siis pelasta lasta tilanteesta eikä ratkaise hänen ongemaansa hänen puolestaan. Hän vain välittää sen tiedon, että hän on lapsen kanssa ja että lapsi kyllä kykenee selviytymään tilanteesta, vaikka se onkin vaikea. Aikuisen lasta kohtaan tuntema empatia auttaa lasta suhtautumaan myös itseään kohtaan empaattisesti vaikeissakin tilanteissa. (Hughes 2011, 113-115.)

5 ELÄMYKSILLÄ ITSETUNNON KASVUUN

5.1 Nuoren kohtaaminen ja itsetunnon vahvistaminen

Yksi opinnäytetyön tavoitteista oli lastenkodin nuorten vahvistava kohtaaminen ja uusien erilaisten elämysten kautta itsetunnon kohotus. Siksi avaankin seuraavassa hieman itsetunnon kehitystä ja nuoren kohtaamisen avain tekijöitä.

Yksi itsetunnon määritelmistä on se, kuinka paljon hyviä ominaisuuksia ihminen itsessään näkee. Itsetunto on hyvä silloin kun hänen minäkäsityksessä ovat voitolla positiiviset ominaisuudet, ja huono silloin kun negatiivisten ominaisuuksien määrä on suurempi kuin positiivisten. On kuitenkin hyvä muistaa, että hyvän itsetunnon omaavan ihmisen minäkuva on kuitenkin totuudenmukainen. Hyvin ominaisuuksiensa lisäksi hän havaitsee ja tietää myös heikkouksensa, ja niiden myöntäminen ei romuta hänen itseluottamustaan eikä tuota hänelle ylitsepäätemätöntä ahdistusta. Ihminen, jolla on hyvä itsetunto, suhtautuu toiveikkain luottavaisesti itseensä, ympäristöönsä ja tulevaisuuteensa. Itsetunto on kykyä kuunnella ja noudattaa omantunnon ääntä. (Keltikangas-Järvinen 1994, 17; Cacciatore, Korteniemi-Poikela; Huovinen 2008, 11, 15.)

Eri asiantuntijoiden esittämät käsitykset nuoruusiän itsetunnosta ovat ristiriitaisia. Yleinen käsitys kuitenkin on, että nuoruusiässä itsetunto on herkästi haavoittuva ja itsevarmuudentunne ailahteleva. Eräissä tutkimuksissa osoitetaankin, että nuoruusikäisen itsetunnolle ovat tyypillisiä suuret, jopa päivittäiset vaihtelut. Monille on tuttua, miten nuoren itsetunto ailahtelee kaikkivoipaisuudentunteista itseinhoon. Kuitenkin osa tutkimuksista osoittaa, että itsetunto onkin nuoruusiässä odotettua pysyvämpi eikä mielialojen suuret vaihtelut ole mikään itsestäänselvyys. Niillä nuorilla, joilla on ollut jo lapsena hyvä itsetunto, on sitä myös läpi nuoruusiän. Kuitenkin nuoruusiän alkuvaiheessa, 12-14 –vuotiailla on luonteenomaista kasvanut itsekeskeinen ajatuskuva ja samalla nuoren minäkuvassa voi tapahtua nopeita ja suuria muutoksia. Näiden ailahtelevien tunteiden ja ajatusten keskellä kasvattajan onkin hyvä muistaa myös nuoruusiän hyvät puolet: Nuori on uudella tavalla

vastaanottavinen ja vaikutuksille altis, nuori pohtii itseään ja on valmis muuttamaan itseään sekä kokee voimakkaasti erilaiset onnistumisen tunteet. (Keltikangas-Järvinen 1994, 33-34; Sinkkonen 2008, 183.)

Usko itseen on osittain ikä- ja temperamenttikysymys. Jos lapsella tai nuorella on vaikeuksia uskoa itseensä on aikuisen tarjottava tukeaan kuvailemalla uskoaan lapsen onnistumisesta ja muistuttamalla aiemmista onnistumisista. Nuoren itsetunto rakentuu kokemukselle, että on hyvä ja rakastamisen arvoinen sellaisenaan, ilman mitään suorituksia. Jotta nuorelle kehittyisi vahva itsetunto on hänen opittava tutkimaan omia tunteitaan ja opittava myös käsittelemään niitä. (Cacciatore ym. 2008, 15, 41; Sinkkonen 2008, 207; Hooper 2012, 64, 78)

Itsetunto muuttuu koko ajan. Se rakentuu ja murenee, rakentuu taas ja murenee uudelleen. Hyvä vuorovaikutus on lapsen ja nuoren ihmisenä kasvamisen ehto. Kasvu hyvään suuntaan helpottuu, kun nuorella on mahdollisuuksia jakaa tunteitaan ja ajatuksiaan, huoliaan ja ilojaan, elämäntuskaansa, onneaan ja olemassaolon pohdintojaan turvallisen aikuisen kanssa. Aikuisen tehtävä on auttaa nuorta selviytymään kielteistenkin tunteiden kanssa – osoittaa, ettei tunteita tarvitse juosta pakoon vaan ne kannattaa kohdata. Nuorta tulisi rohkaista näyttämään tunteitaan ja kohtaamaan mahdolliset heikot kohtansa. Jos nuorelle tärkeät aikuiset viestittävät, että tunteet kuuluvat elämään, nuori oppii hyväksymään omat tunteensa ja luottamaan olevansa hyväksytty myös tuntevana ihmisenä. On kuitenkin hyvä muistaa, ettei hankalaa tunnetta tule koittaa tulkita tai selittää, koska se voi tuntua nuoresta tunteen mitätöinniltä. Nuorta tulee vain kuulla ja ehkä tynnyttellä. Järkipuheen aika on myöhemmin. Jälkeenpäin, kun kaikki on varmasti hyvin, voi palata muistelemaan huonoa tunnetta ja todeta, että se on mennyt ohi. Usein itsetunnon romahtamisen jälkeen palautuu hyvä olo, jopa entistä vahvempana. Tunteiden hallinta on elämänhallintaa – pettymysten sietäminen on suuri osa sitä ja antaa rohkeutta. (Cacciatore ym. 2008, 32-33; Mattila 2011, 67, 83.)

Ei auta, jos lapselle tai nuorelle rakennetaan ikuista ihanuutta – aikuisen on oltava läsnä, kuunneltava ja kohdattava hänet. Vuorovaikutus on huumoria ja iloa, mutta myös laiskottelua ja yhteenottoja. (Cacciatore ym. 2008, 57.)

Kun joku pysähtyy puhumaan nuoren kanssa, se merkitsee, että nuori on keskustelun arvoinen, hänen kanssaan kannattaa pysähtyä vaihtamaan ajatuksia. Ajatus siitä, että nuori on niin hyvä, että häneen kannattaa keskittyä ja hänen kanssaan kannattaa vaihtaa ajatuksia, kasvattaa myönteistä minäkuvaa. Puheen ja nuoren kanssa juttelun lisäksi ei-kielallinen vuorovaikutus on tärkeä osa lapsen ja nuoren itsetunnon vahvistamista. Katseella voi ilmaista uskomattoman monenlaisia vivahteita ja tunteita; arvostusta, lämpöä, iloa, ironiaa, syytöstä, raivoa ja halveksuntaa. Lapsi ja nuori etsii toisen ihmisen katseesta viestejä siitä, onko hän hyväksytty ja pidetty – katsotaanko häntä kauniisti. Lapsi ja nuori rakentaa jokaisesta katseesta omanarvontuntoaan ja etsii aikuisen katseesta vahvistusta sille, että hän on rakastettu ja hyväksytty. Perheissä, joissa puhutaan vähän, katseiden, eleiden, äänensävyjen tai selän kääntämisen merkitys korostuu entisestään. Usein erityisesti lastensuojelun perheissä tällainen ”puhumattomuuden kulttuuri” on vahvasti mukana perheiden arjessa. Siksi myös monet lastensuojelun laitoksissa olevat lapset ja nuoret havaitsevat ja tuntevat erityisen helposti ei –kielellistä vuorovaikutusta. (Cacciatore ym. 2008, 61; Sinkkonen 2008, 176-177; Mattila 2011, 27, 33.)

Lasten ja nuorten parissa työskentelevän ammattilaisen haaste lapsen vahvistavassa kohtaamisessa on toisaalta jokaisen lapsen ja nuoren ainutlaatuisuuden huomioiminen ja arvostaminen, toisaalta oman ammatillisen itsearvostuksen muistaminen. Kohtaaminen alkaa turvallisen, lasta tai nuorta kunnioittavan aikuisen viestistä, että minua kiinnostaa, mitä sivulle kuuluu – ei uteliaisuudesta, vaan huolenpidon ja kasvun tukemisen vuoksi. Lapsen tai nuoren elämässä kannattelevia ja turvallisuutta tuottavia asioita ovat turvalliset aikuiset, joiden kohtaamisessa toteutuu jatkuvuus. Kohtaamiset ovat usein hyvin arkisia vuorovaikutustilanteita, jotka tuovat jatkuvuudessaan lapselle tai nuorelle turvallisuuden tunteita. (Mattila 2011, 23-24.)

5.2 Elämyspedagogiikka ja seikkailukasvatus

Muskettien kesäleiristä pyrittiin suunnittelemaan Muskettisotureiden aktiivista elämäntapaa mukaileva, toiminnallinen leiri. Seikkailukasvatus ja elämyspedagogiikka molemmat keskittyvät ihmiseen aktiivisena toimijana, unohtamatta kaiken toiminnan pyrkimystä kehittää ja kasvattaa osallistujan ihmisyyttä. Näiden syiden takia pidin elämyspedagogiikan ja seikkailukasvatuksen teorioiden avaamista tärkeänä tässä opinnäytetyössä.

Elämyspedagogiikka ja seikkailukasvatus ovat olleet eräänlainen muoti-ilmiö jo 1990 –luvun alusta lähtien ja ilmiö jatkaa kulkuaan vielä vahvasti nykypäivänäkin. Termejä elämys, kokemus, kasvu, ohjaaminen, elämyspedagogiikka ja seikkailukasvatus käytetään monessa käytännön koulu- ja kasvatustyössä, nuoriso- ja sosiaalityössä sekä terapiassa ja erilaisissa kuntoutuksissa. Rajanteko seikkailukasvatuksen ja elämyspedagogiikan kesken on hankalaa, mutta jälkimmäinen liitetään usein Kurt Hahniin, jonka mukaan elämyspedagogiikka on aina selkeästi kasvatuksellista. (Telemäki 1998, 44.)

Elämyspedagogiikan tunnetuinpana kehittäjänä tunnettu saksalais-brittiläinen Kurt Hahn (1886 - 1974) oli jo aikanansa huolestunut seuraavista yhteiskunnan sairauksista, jotka ulottivat vaikutuksensa myös lapsiin ja nuoriin: Liikkumisen liiallinen helpottuminen, aloittelisuuden ja yritteliäisyyden väheneminen katsojan roolin omaksumisen takia, muistin ja mielikuvien heikkeneminen, koska kaikki tarjotaan valmiina, käden taitojen unohtuminen, itsekurin rappeutuminen liiallisten virikkeiden ja ärsykkeiden vuoksi sekä säälin heikentyminen kiireen ja lisääntyvän tehokkuuden takia. (Telemäki 1998, 15.)

Elämysten ja kokemusten kautta oppiminen on ihmisen luonnollinen tapa selviytyä ja kehittyä (Lehtonen 1998, 7). Molemmat on nähty myös tärkeäksi kasvussa, oppimisessa ja kuntouttavassa työssä, erityisesti hoidettaessa kasvun ja oppimisen ongelmia kohdanneita lapsia ja nuoria. Elämyspedagogiikassa ei korosteta korkean riskin seikkailulajeja, vaan siinä painotetaan kokemusten ja elämysten käyttöä ulkoilmassa ihmisen kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä varten. (Karppinen & Latomaa 2007, 11, 85.)

Seikkailukasvatus eli Outdoor Adventure Education sisältää monia elämyksellisen ja kokemuksellisen pedagogiikan painotuksia ja piirteitä. Toisin kuin elämyspedagogiikassa, seikkailukasvatuksessa etusijalla ovat korkean riskin seikkailulliset osa-alueet ja menetelmät: köysikiipeily, koskimelonta, sukellus, vuorikiipeily, vaellukset, selviytymisleirit jne. Seikkailukokemusten tuottamista ja seikkailutoiminnan soveltamista hoito-, kasvatus- ja sosiaalialojen työmuotona kutsutaan myös seikkailukasvatukseksi. Ns. alhaisen riskitason seikkailutoimintojen avulla voidaan pyrkiä luomaan sekä tunne-elämältään että sosiaalisesti haastaville lapsille tai nuorille positiivisia elämyksiä, tunnetiloja ja monipuolisia tuntemuksia suhteessa kyseisen lapsen ja nuoren henkisiin resursseihin. Lapsia ja nuoria voidaan samalla pyrkiä aktivoimaan kokemaan aistiensa välityksellä sellaisia elämyksiä ja tunteita, jotka ovat voineet jäädä lapsuuden aikana kokematta tai jotka he ovat jo unohtaneet. Esimerkiksi onnistumisen, ilon, hyväksynnän, sitoutumisen, luottamuksen, rasituksen, ponnistelun, pelon tai kivun elämykset voivat olla joillekin lapsista ja nuorista epämääräisiä ja tuntemattomia elämyksiä. (Karppinen & Latomaa 2007, 85, 90, 204.)

Tunnettu seikkailukasvatuksen tutkija Matti Telemäki (2001, 5) nimeää seikkailukasvatuksen avainsanaksi menestyksen ja sen tuoman motivaation heräämisen, koska valitettavan monille nuorille on tuttua epäonnistuminen joko koulussa, kotona tai ystävien kanssa. Seikkailu tuo nuorille motivoituneisuutta ja samalla se vaikuttaa nuoren itsearvostukseen, asenteisiin ja luottamukseen muita ihmisiä sekä ympäristöä kohtaan. Leiriolosuhteissa koetut seikkailukokemukset voivat syöpyä nuoren mieleen koko loppuiäksi; tällaisia kokemuksia voidaan kutsua huippukokemuksiksi. (Telemäki & Bowles 2001, 23.)

Seikkailutoiminnalla voidaan rikkoa omia rajoja, jos siihen uskalletaan heittäytyä ja osallistua avoimin mielin. Uskallus heittäytyä seikkailuun ja kohdata ainutkertainen hetki antaa mahdollisuuden henkilökohtaisen kokemuksen kautta pohtia tunnetiloja, joita seikkailu nostattaa. Kohdatessaan ja rikkoessaan rajojaan ihmisellä on mahdollisuus löytää uusia ulottuvuuksia omaan ajatteluunsa ja toimintaansa. Seikkalu- ja elämyskasvatus on tietoista

pyrkimistä saattaa yksilö yksin tai ryhmässä pohtimaan, elämyskasvatuksen avulla kohdattujen kokemusten ja tunnetilojen kautta, oman elämänsä ongelmia ja haasteita sekä etsimään niihin vastauksia. (Kiiski 1998, 109.)

5.3 Lasten ja nuorten leiritoiminta

Tapani Ketolan (2002, 48-54) mukaan leiritoiminta tarjoaa elämän perusasioita, kuten ihmisiä, toimintaa, ruokaa ja lepoa. Leireillä on yleensä ohjattua toimintaa ja valmista ohjelmaa, mutta myös tilaa omatoimisuudelle ja levolle. Onnistuneella leirillä on mahdollisuus myös yksityisyyteen ja hiljaisuuteen. Hetkittäin leiri voi tarjota voimakkaitakin elämyksiä, joita voi syntyä muun muassa luontokokemuksista, lähimmäisyydestä ja leiriohjelman virikkeistä. Leirin perinteiset asiat, kuten yö teltassa tai nuotiolla itse tehty ruoka, voivat olla syvältä kouraisevia kokemuksia – oikeita seikkailuja televisioruudun tältä puolen! Leirimäiset olosuhteet ovat tärkeä ja jännittävä toimintaympäristö. Suomessa järjestetään valtavasti erilaisia teemaleirejä eri aiheista ja toiminnoista kiinnostuneille lapsille ja nuorille, esimerkiksi askartelu-, liikunta-, veneily-, musiikki- ja draamaleirejä. Suomessa ehkä näkyvimvät leirit ovat rippikoululaisten käymät rippileirit.

Leirit tarjoavat osallistujilleen unohtumattomia elämyksiä, eikä mikään korvaa leiriä voimaannuttavana ja kuntouttavana toimintamuotona. Leiritoiminta tarjoaa leiriläisille kasvatusta ja yhdessä oloa, mahdollistaa oma-aloitteisen tekemisen ja toiminnan, kehittää leiriläisiä sosiaalistumisessa ja kasvattaa yhteen kuulumisen tunnetta sekä edistää itsenäistymistä ja uusien asioiden oppimista. (Ketola 2002, 51.)

Leiri toimii usein itsetunnon kohottajana uusien oivalluksien ja kokemusten kautta. Omien kykyjen ja vahvuuksien löytäminen on jokaiselle ihmiselle persoonaa vahvistava kokemus. Leirillä ihminen saa elämäänsä kaipaamaansa järjestystä kosketuksesta itseensä ja muihin ihmisiin. Leirit tarjoavat uusia kokemuksia ja erilaisia elämyksiä. Hyvä elämyspedagogiikka kytkeytyy olemassa olevaan todellisuuteen, kuten ruoka, lämpö, sää, suunnistaminen, yö, liikkuminen ja monet muut oikeat asiat. Leirin olosuhteet tarjoavat loistavat kehykset elämän makuisille elämyksille. Elämyksiä voi syntyä melkein mistä

vain: kävelyretki luonnossa, soutu retki, nuotion ääressä istuminen, saunominen, kuutamo tai auringon lasku voivat tarjota jollekin mieleenpainuvan elämyksen. (Ketola 2002, 290-291.)

Ketola (2002, 374-375) on listannut kirjassaan ajatuksia ja käsitteitä siitä, mitä leiri on. Hänen mukaansa leiri on ajantasainen ja välitön, kokonaisvaltainen, kasvualusta itsenäisyyteen, paikka oppia tottelemaan, yhteisö, käytännöllinen ja arkinen, mahdollisuus tutustua omiin pelkoihin ja tunnistamattomiin ”möykkyihin” sekä viimeisenä muttei vähäisimpänä, löytöretki minään.

6 IDEASTA TOIMINTAAN

6.1 Leirin sisällön suunnittelu ja valmistelu

Onnistunut leiri perustuu hyvin tehdyille suunnittelutyölle. Hyvät ja perusteelliset suunnitelmat ja niiden toteuttaminen leirillä ovat onnistuneen leirin tukipylväs. Suunnittelemattomuus aiheuttaa usein leirillä viihtymättömyyttä ja pahaa mieltä. Hyvin suunnitellulla leirillä on sopivasti ohjattua toimintaa, mutta myös vapaa-aikaa. Suunnitelmaan tulee jättää liikkumavaraa ja tilaa leiriläisten toiveille sekä keksiä varasuunnitelmia esimerkiksi sääolosuhteiden vaihtelulle. (Suomen Partiolaiset Oy & Ketola 2002, 62-63.)

Ketola (2002, 64-65) listaa kirjassaan monia erilaisia asioita ja aiheita, jotka pitää leiriä suunnitellessa muistaa. Muskettisoturien leiriin näistä tärkeinä kuuluivat muun muassa leirin ajankohta, leiripaikka, ohjaajat, ohjelma, ruoka, välineet ja muu materiaali.

Opinnäytetyön suunnittelu lähti käyntiin lokakuussa 2011 ensimmäisellä suunnittelupalaverilla tilaajan kanssa. Tilaajalla tarkoitan Muskettisoturien johtajaa/johtajia. Päätimme leirin pidettäväksi nuorten ensimmäisellä lomaviikolla kesäkuun alussa ja juttelimme alustavasti mitkä ovat leirin tavoitteet. Tavoitteiksi päätimme aktiivisuuden ja elämyksellisyyden, muistaen kuitenkin levon, rentouden ja yhdessä olemisen. Päätimme, että leirille tulisi mukaan minä ja lastenkodin molemmat johtajat. Vaikka leirille osallistuisikin kaikki kuusi lastenkodin nuorta olisi silti yhtä ohjaaja kohti vain kaksi nuorta, joten päätimme, että tämä riittää. Ehdotin leiripaikaksi Sammalniemen lomakylää, jota tilaaja lupasi tutkia ennen kuin lomakylään otetaan yhteyttä. Suunnittelupalaverissa sovimme myös, että suorittaisimme viiden viikon harjoittelun juuri ennen leiriä ja samalla tutustuisimme lastenkodin nuoriin ja toimintatapoihin. Lähettelimme sähköpostia leiripaikasta vielä alkutalven aikana ja päätimme kysyä Sammalniemen lomakylää leiripaikaksemme. Opinnäytetyön prosessikaavio löytyy raportin lopusta liitteenä. (Liite1)

Otin yhteyttä Sammalniemeen heti alkuvuodesta ja helmikuun puolella välissä sain vastauksen. Sammalniemi oli minulle ennestään tuttu paikka, joten osasin

kysyä juuri tiettyä mökkiä meille leiritarkoitukseen. Kysyin myös alustavaa hinta-arviota vuokrasta ja varmistin hinta-arvion sopivuuden tilaajalta. Varasin mökin 4-6.6.2012 maanantaista keskiviikkoon. Tilaajan toive oli ollut kahden yön leiri, koska tämä olisi vasta heidän ensimmäinen kesäleirinsä ja he halusivat pitää leirin lyhyenä ja mahdollisesti pidentää leiriä tulevaisuudessa. Leiripaikan kuvaus –kappaleessa on tarkempi selvitys mökin ja lomakylän varustuksista ja miljööstä. Helmikuun alussa pidettävässä toisessa suunnittelukokouksessa tilaajalta tuli toive leirin siirtämisestä muutamalla päivällä eteenpäin, jotta nuoret saisivat muutaman päivän rauhoittumis- ja pakkaamisaikaa koulujen lopun jälkeen. Sain siirrettyä leiriajankohtaa 6-8.6.2012 keskiviikosta perjantaihin.

Aloin suunnitella alustavaa leiriohjelmaa jo hyvissä ajoin alkukeväästä. Hahmottelin ohjelmaan erilaisia toimintoja, jotka tiesin mahdolliseksi Sammalniemessä toteuttaa. Jätin kuitenkin reilusti tilaa nuorten ideoille, joita suunnittelin kerääväni harjoittelun aikana. Leirin ohjelma löytyy raportin lopusta liitteenä (Liite 2). Lähdin suunnittelemaan leirin ohjelmaa käyttäen oman harrastustoimintani kesäleirin aikaraamia ja jaksottaen päivät ruokailuilla. Pohdin ensin mitä seikkailukasvatukselle ja elämyspedagogiigalle tyypillisiä toimintoja pystyn järjestämään Sammalniemen puitteissa. Melonta kanooteilla ja retki metsäjärven rannalla olevalle laavulle olivat alusta lähtien selkeästi mukana ohjelmassa. Olin kuullut, että Sammalniemestä on joskus järjestetty kalliolaskeutumista läheisellä kalliolla, mutta sitä tiedusteltaessani kuulin, ettei tähän toimintaan ole enää mahdollisuuksia. Kalliolaskeutumisen sijaan minulle suositeltiin läheistä patikointireittiä, joka tuntui hyvältä idealta erityisesti, jos se liitettäisiin laavulla käyntiin.

Valokuvien käyttö leiriohjelmassa syntyi heti ohjelman suunnittelun alussa. Kappaleessa ”Nuorten omakuvat” kerrotaan lisää voimauttavan valokuvan menetelmästä, jota käytin innokkeena valokuvauksen suunnittelussa. Suunnittelussa valokuvauksessa ei käytettäisi suoranaisesti voimauttavan valokuvan menetelmää, koska sitä ohjatessa pitää olla suoritettuna tarvittava voimauttavan valokuvan koulutus. Nuoret suunniteltiin jaettavaksi kahdelle leirillä mukana olevalle aikuiselle. He kiertelisivät nuoren kanssa

Sammalniemen lähimaastoa etsien nuorelle sopivaa kuvauspaikkaa. Nuoren löytäessä häntä puhuttelevan kuvauspaikan aikuinen kuvaisi nuorta nuoren ohjeiden mukaisesti. Kahdenkeskinen hetki luonnossa aikuisen ja nuoren välillä vahvistaisi heidän välistä kiintymystään, luottamustaan ja usein tällaisissa uusissa tilanteissa ihmiset oppivat toisistaan myös uusia puolia. Aikuinen ohjenta nuorelle täyden päätösvallan kuvan suunnittelusta ja antautuu olemaan vain avustajana nuoren omakuvaprosessissa. Aikuinen pyrkii tekemään tilanteesta mahdollisimman kiireettömän ja hyväksyvän, jotta nuori tuntisi itsensä tärkeäksi ja hyväksytyksi.

Leirikulttuuriin on aina kuulunut jonkinlaiset askartelut tai kädentaidot. Siksi pä halusin suunnitella leirille kaiken aktiivisuuden vastapainoksi myös luovaa ja rauhallista askartelua. Ideaksi syntyi valokuvakehysten koristelu, johon olisi määrä myöhemmin laittaa nuorten itse valitsevat omakuvat, jotka ripustettaisiin Muskettisoturien seinälle ”perhepotretiksi”. Hankin paljon erilaisia maaleja, koristeita ja kimalluksia, joista jokainen saisi koristella puisen kehyksen oman näköiseksensä.

Aloitin harjoitteluni lastenkoti Muskettisotureilla 7.5.2012. Harjoittelun ajan pyrin tietoisesti tutustumaan Muskettisoturien nuoriin mahdollisimman hyvin, jotta osaisin suunnitella juuri heille mieluisen kesäleirin. Kyselin myös nuorten ajatuksia ja ideoita leiriohjelmaan ja ruokalistaan. Muskettisoturien nuorissa on yksi innokas lentopallon pelaaja ja häneltä sain idean lisätä lentopallon peluun leiriohjelmaan. Onneksi Sammalniemestä löytyi asiaankuuluvat varusteet lentopallon harjoittamiseen. Nuorista oli kuitenkin hankalan tuntuista keksiä muita ideoita leirin ohjelmaan, koska eivät paikkaa eivätkä sen mahdollisuuksia tunteneet. Leirin ruokalistaan nuoret sen sijaan pystyivät vaikuttamaan. Leirin ruokalista löytyy raportin lopusta liitteenä (Liite 3). Suunnittelin leirin ruokalistan ajatellen leiripaikan varustetasoa ja ajan käyttöä. Muutaman päivän leirillä ei kannata valita aikaa vieviä ruokia, koska se on pois muusta hauskaasta yhdessä tekemisestä. Muskettisoturien yötyöntekijän kanssa sovin, että hän valmistaisi tiistain ja keskiviikkon välisenä yönä meille lasagnen keskiviikon lounaaksi, ettei meidän tarvinnut heti ensimmäiseksi alkaa valmistamaan lounasta, kun

pääsimme leiripaikalle. Suunnittelin valmiiksi myös ostoslistan helpottamaan ruokaostoksilla käyntiä ja välttämään unohduksia.

Muutamien peruuntumisien ja palaverien siirtojen jälkeen saimme pidettyä vain yhden isomman suunnittelupalaverin 1.6 perjantaina. Paikalla oli molemmat lastenkodin johtajat, yksi työntekijä ja minä. Suurimman osan palaverista keskustelimme kiintymyssuhdeteorian ja erityisesti PACE –arvojen käytöstä leirillä. Kirjasin kokousmuistioon muun muassa seuraavia asioita: PACE –arvoja pyritään tuottamaan yhteisessä tekemisessä, erityisesti nuorten lähellä työskentelyn ja hyväksymisen kautta. Leiriohjaajien on muistettava kielenkäytön tärkeys työvälineenä PACEn tuottamisessa ja nuorten virittämisessä. Muistettava myös aikuisten välinen kielenkäyttö ja sen vaikutus ilmapiiriin. Huumoria viljellään leirillä, mutta ohjaajien varottava ettei huumori tunnu nuoresta mitätöinniltä. Kokouksen loppupuolella pääsimme myös leirin käytännön asioihin, joista minulla olikin paljon kysyttävää. Ruokaostokset päätimme tehdä Orivedellä, koska se on kätevästi matkan varrella ja samalla huolehdimme myös ruokien kylmäketjusta. Kävimme läpi myös lyhyesti nuorten vaate- ja jalkinetilanteen ja päädyimme, että kaikilla pitäisi olla sopivat leirivarusteet. Kävin lastenkodin sairaanhoitajan kanssa läpi, mitä ensiapulaukuun, jonka kokoaisin leiriä edellisenä iltana, pitää pakata. Tein kokouksen aikana listaa mitä leirille pitäisi vielä ruokaostosten lisäksi hankkia, jotta saisin ostokset hoidettua vielä saman päivän aikana. Listassa oli muun muassa muurikkapannu, kylmälaukku, lakanoita, pyyhkeitä, onkimistarvikkeita ja mölkky. Suunnittelimme myös leirille jonkinlaista leirineuvostoa, joka kokoontuisi aina iltaisin keskustelemaan millainen leiripäivä on ollut, mitä eri toiminnot ovat nuorissa herättäneet ja mikä on ollut kivaa ja mikä ei. Leirineuvosto voitaisiin selittää nuorille minun opinnäytetyön kautta: ”Riikan opinnäytetyön takia meidän täytyy nyt tutkia näitä juttuja kuin tiedemiehet”, jolloin nuorille ei tulisi leirineuvostoista liian terapeuttilinen tunne, joka voi monista nuorista tuntua epämiellyttävältä.

6.2 Nuorten omakuvat

Mielenkiinto nuorten omakuvien ottamisesta leiriympäristössä nousi ”Kuvat ja tarinat” –kurssilla, jonka kävin sosionomiopintojen ensimmäisenä vuonna. Valokuvausta suunnitellessani otin vaikutteita Miina Savolaisen kehittämästä voimauttavan valokuvan menetelmästä, jonka avulla valokuvaa voidaan käyttää yksilön ja erilaisten ryhmien, kuten perheiden ja työyhteisön, voimaantumisosprosessin aikaansaajana. Voimaantumisen käsitettä on yritetty selittää viimeisen vuosikymmenen aikana monin tavoin, mutta vieläkin selkeää kuvaa ei ole. Voimaantumisella tarkoitetaan kuitenkin pääsääntöisesti muun muassa ihmisen valtaa omaan elämäänsä, yksilön subjektiivutta ja ihmisestä itsestään lähtevää sisäisen voimaantumisen kasvuprosessia. Voimaantumisen keskeinen lähtökohta on, että toista ihmistä ei voi voimauttaa, vaan voimaantuminen lähtee aina omasta itsestä. Voimaantumiseen kuitenkin vaikuttavat toiset ihmiset, olosuhteet ja sosiaaliset rakenteet. Voimauttavan valokuvan menetelmässä valokuvausprosessilla luodaan tila, jossa nämä ehdot toteutuvat, jolloin asiakas voi kokea tulevaisuutensa nähdyn kokonaisena ihmisenä, erilaisine puolineen ja tarpeineen. Valokuvia ja valokuvaamista käytetään menetelmässä välineinä vuorovaikutussuhteiden parantamiseen, hajanaisten ja tunnepitoisten asioiden selkeyttämiseen, voimavarojen vahvistamiseen sekä oman minän tai toiminnan reflektointiin ja kehittämiseen. Terapiatyössä menetelmää voidaan käyttää silloin, kun menetelmän käyttäjällä on siihen ammatillinen valmius. (Savolainen 2009. 211-212.) Ihme kyllä, Suomessa valokuva otettiin mukaan terapiamaailmaan vasta 1990 –luvun lopulta, vaikka valokuvaterapeuttisen työskentelyn arvioidaan alkaneen jo 1970 –luvulla (Halkola 2009. 13-14).

On kiistattomia todisteita tukemassa valokuvauksen käyttöä ja valokuvan tekoa käsiteltäessä itsensä etsimistä, viestintää, luovaa ilmaisua ja henkilökohtaista kehitystä. Valokuvien käyttöä terapiamuotona voi käyttää laajasti sosiaali- ja terveysalalla, niin mielenterveys-, päihde- kuin lastensuojelutyössä, lapsista vanhuksiin (Craig 2009, 19). Valitsin juuri omakuvan menetelmän, koska omakuvan katsominen tuottaa mielihyvän tunteita ja korjaa ihmisen mielikuvaa omasta itsestään. Kuvaustilanteen vuorovaikutuksessa välittyvä hyväksyvä

palaute toimii erityisesti niillä ihmisillä, joiden kyky luottaa toisiin ihmisiin on vaurioitunut. (Savolainen 2009, 216.)

Omakuvien avulla voidaan tutkia omia erilaisia puolia, rooleja ja tunteita sekä opetella katsomaan itseä hyväksyvämmiin. Omakuva voi olla myös ihmistä itseään symbolisesti esittävä valokuva, jossa hän tunnistaa jotain olennaista itsestään ja tuntee omakuvakseen. Keskeistä voimauttavien kuvausprosessien ideoinnissa on asiakkaan itse tuottamien ajatusten toteuttaminen: asiakas kuvataan aina juuri sellaisena, kuin hän itse haluaa. Tarvittaessa kuvaaja voi auttaa ideoinnissa ja esitellä erilaisia visuaalisia toteutusmahdollisuuksia. Konkreettista omakuvaa rakentava ihminen joutuu pohtimaan tarkoin millaisen valokuvan haluaa itsestään otettavan ja mitä puolia haluaa itsestään näytettävän. Otetut valokuvat voivat joskus olla kuvattavalle yllättäviä ja joskus jopa järkyttäviä niiden paljastavuuden takia. Kuvattava voi myös löytää itsestään uusia puolia kuvien ansiosta. Valokuvaprosessin tarjoamat nähdäksitulemisen tunteet ovat voimauttavan valokuvan menetelmässä usein vahvoina: kuvan kautta ihminen voi saada katsekontaktin omaan sisäiseen maailmaansa ja parantaa itseään omalla hyväksyvällä katseellaan. (Savolainen 2009, 220, 225.)

Jotta valokuvaustilanteesta rakentuu voimauttava, tulee kuvaustilanteessa mukana olevan kuvaajan valtaa rajata ja antaa kuvan päähenkilölle valta määrittellä millaisena haluaa kuvattavan itsensä. Parhaimmillaan kuvaustilanne voi muodostua terapeutiksi kokemukseksi, jossa kuvan päähenkilö tuntee tulleen nähdyksi omana itsenään. Erityisesti tätä halusin painottaa myös leirin kuvaustilanteissa. (Savolainen 2009, 218-219.)

6.3 Aktiivisuus ja liikunta elämysten tarjoajana

Ihminen on luotu liikkumaan ja liikkuminen onkin terveyden ja elämän edellytys. Liikunta ja urheilu tarjoavat parhaimmillaan lapsille ja nuorille paljon mahdollisuuksia ja tukevat monipuolisesti heidän kehittymistään ihmisinä. Leiritkin voivat palvella osallistujiaan erilaisilla liikuntaohjelmilla. Pitää kuitenkin muistaa, että leiriliikunta pitää suunnitella kaikille sopivaksi, jotta kukaan ei tunne itseään ulkopuoliseksi. (Ketola 2002, 295 & Puhakkainen 2001, 23.)

Lasten ja nuorten liikuntaan liittyviä tutkimuksia on tehty runsaasti. Tutkimukset osoittavat selkeästi, että liikunta edistää lasten ja nuorten hyvinvointia ja persoonallisuuden kehitystä. Tutkimusten mukaan voidaan myös todeta, että mikä tahansa urheiluun ja liikuntaan liittyvä taito on omiaan edistämään nuoren itsetuntoa ja myönteistä minäkuvaa. Liikunnasta on myös todistetusti apua masennukseen ja ahdistukseen, ja se vaikuttaa positiivisesti vireyteen, älylliseen suorituskyykyyn sekä tuottaa eheyden tunnetta. Liikunnan ei tarvitse olla vauhdikasta ja rajua, vaan esimerkiksi kävely ja arkiliikunta edistävät hyvinvointia. Liikunnan tulee kuitenkin olla säännöllistä ja riittävän usein toistuvaa edistääkseen erityisesti psyykkistä hyvinvointia. Satunnaiset liikuntakerrat voivat hetkellisesti kohentaa mielialaa, mutta niillä ei ole pitkäaikaisvaikutuksia. Liikunta pitää kokea itselle tärkeäksi, jotta liikunnan myönteiset vaikutukset olisivat pitkäaikaisia. (Ojanen 1995, 25 & Puhakainen 2001, 26.)

Markku Ojasen Liikunta ja psyykkinen hyvinvointi –projektissa (1994) kerättiin vastanneiden ajatuksia liikunnan hyödyistä. Kyselyihin vastanneet olivat sitä mieltä, että liikunta edistää fyysistä kuntoa, parantaa mieltä, edistää mielenterveyttä, antaa vaihtelua, auttaa rentoutumaan, parantaa työkykyä, vie ajatukset ikävistä ajatuksista, parantaa stressinsietokykyä, kohottaa itsetuntoa ja antaa ystäviä. Tutkimuksessa kysyttiin myös mielialaa liikunnan harrastamisen jälkeen, jossa erityisesti nousi esiin vapautumisen tunne. Myös muita tuntemuksia oli runsaasti, kuten onnellisuutta, rauhallisuutta, lämpöä, rentoutumista, iloisuutta, innostumista, toiveikkuutta ja avoimuutta. (Ojanen 1995, 16-17.)

Lapselle ja nuorelle onnistumisen elämykset ovat erityisen tärkeitä. Onnistuminen antaa iloa ja vahvistaa samalla uskoa omiin kykyihin ja mahdollisuuksiin. Menestyminen ja voitot eivät tietenkään ole liikunnassa ja urheilussa pääasia. Liikunnan pitää ennen kaikkea olla hauskaa. Kuitenkin myös epäonnistumiset ja tappiot ovat tärkeitä. On hyvä oppia tuntemaan sekä voitonriemu että tappion karvaus. Kun oppii kestäämään epäonnistumista, samalla oppii antamaan arvoa myös muiden taidoille. (Miettinen 1999, 125-126, 135.)

Parasta mitä lapselle ja nuorelle voi tarjota on ilmapiiri, jossa on tilaa ja mahdollisuuksia kehittyä. Avoimessa ilmapiirissä lapsi ja nuori uskaltaa kokeilla rajojaan kykyjensä löytämiseksi. Aikuisen on oltava kärsivällinen, kuunnella ja havainnoida. Myös myönteinen suhtautuminen virheisiin on välttämätöntä nuoren liikkujan kehittymiseksi. Lapsen ja nuoren saama hyväksyntä ja itsensä toteuttamisen vapaus näkyvät liikunnan ilona ja luovuutena niin urheillessa kuin elämässäkin. Aikuisen on hyvä viljellä palkitsevaa käyttäytymistä: kiitä, lohduta, katso silmiin, kosketa, kannusta ja rohkaise. (Miettinen 1999, 131-132.)

7 MUSKETTIEN KESÄLEIRI

7.1 Leiripaikan kuvaus

Leiripaikaksi valittiin Sammalniemen lomakylä Juupajoella. Lomakylä sijaitsee järven rannalla rauhallisen luonnon keskellä. Majoituimme isoon mökkiin, jota kutsutaan Lastentaloksi. Lastentalossa on oma sauna, pienoiskeittiö, neljä neljän hengen huonetta sekä iso parvi ja oleskelusali. Lomakylästä on mahdollista vuokrata kanootteja, soutuvene ja muita välineitä, joten valinta oli loistava aktiivisen ja toiminnallisen leirin järjestämiseen. Ensimmäisenä iltana käytössämme oli myös erillinen rantasauna, joka sisältää kaksi saunaa ja takkahuoneen.

Leiripaikalla on paljon merkitystä, joten siksi se kannattaa valita huolellisesti. Miten leiriläinen viihtyy alueella? Se riippuu monista yksinkertaisista ja itsestään selvistä asioista ja toisaalta lähes mystisistä tekijöistä. Jos leiripaikan infrastruktuuri, perustoiminnot, kuten yöpyminen, ruokailut, huolto, tiedonkulku ja muut sellaiset asiat toimivat hyvin, lisää se viihtyvyyttä leirillä. Mystisempiin ja vähemmän hallittaviin tekijöihin leirin viihtyvyydessä kuuluvat ympäristöön liittyvät asiat. Jos aurinko laskee jossain näkymättömissä metsän tai mäen taakse, leiripaikka on metsän keskellä, missä ei ole sopivia katselulinjoja kauas tai, jos leirialue on liian ahdas, se voi olla syy leirin viihtymättömyyteen. Vesistön näkyminen leirialueelle voi olla iso osa leirin viihtyvyyttä. Monilla leiriläisillä on omassa kokemusmaailmassaan mökkiranta tai muu oma vesistöpaikka, jolloin leiripaikan vesistö tuo tuttuuden ja turvallisuuden tuntua. Suomessa leirit sijoitetaan lähes aina vesistön tuntumaan. Vesistö tarjoaa ihmisen kaipaamaa avaruutta, tilaa katseelle ja elävän pinnan. (Ketola 2002, 105-106.)

Kokemuksellisesti on aina tiedetty, että luonto eheyttää ja kuntouttaa. Luonnossa oleminen helpottaa stressiä ja esimerkiksi metsässä kävely tai järvellä soutelu rauhoittaa mieltä. Tutkimukset ovat myös osoittaneet, että erilaiset luonnonäänet lisäävät hyvänolon tunnetta; lintujen laulu, aaltojen liplatus tai tuulen humina harmonisoivat ihmisen elimistöä ja auttavat kehoa

rentoutumaan. (Wahlström 2006, 7-9) Esimerkiksi näistä syistä pidin Sammalniemen lomakylään oivallisena valintana kesäleirin pitämiseen ja paikka olikin kaikkien odotusten arvoinen.

7.2 Leiritoiminnan kuvaus

Teini-ikää lähestyvät ja teini-ikäiset nuoret ovat usein epäluuloisia kaikkea aikuisten järjestämää kohtaan. Leiriohjelma pitää suunnitella tarpeeksi haastavaksi ja yllättäväksi, jotta nuori voi tuntea selviytyneensä leiriohjelmasta ja näin kokea itsensä ainutlaatuiseksi ja tärkeäksi sekä myös leirin ohjelman juuri itseään varten järjestetyksi. (Ketola 2002, 288.)

Vaikka tavoitteeni oli suunnitella aktiivinen kesäleiri, halusin myös pitää mielessä rentoutumisen tärkeyden. Monet lapset ja nuoret ovat viikottain monien erilaisten harrastuksien pyöryksessä ja lepoon sekä rentoutumiseen jää vain vähän aikaa. Siksi Ketola (2002, 289) kirjottaakin kirjassaan, että leirin yksi tehtävä voikin olla opettaa lapsia ja nuoria oleskelemaan ja viettämään aikaa rentoutuen. Tämä harvinainen kokemus voi olla juuri oikeanlaista kuntoutusta erityisesti juuri kesäloman aloittaville Muskettisoturien nuorille.

Leiriviikon alussa kuulin harjoitteluun mennessäni, että kaksi nuorta on jättänyt viikonloppuna palaamatta lomilta takaisin Muskettisotureille. Leirille lähtijöitä oli siis enää jäljellä neljä kuudesta. Tilanteelle ei kuitenkaan voinut mitään ja leirille joka tapauksessa lähdetäisiin. Ensimmäinen leiripäivä käynnistyi nuoria herätellessä ja laatimiani listoja läpi käydessä. Olin jo onneksi pakannut suurimman osan leirivälineistä ja –tarvikkeista valmiiksi edellisenä iltana, mutta varmistelin vielä listoja läpikäymällä. Olimme sopineet Muskettisoturien johtajien kanssa, että minä pakkaan tavarat ja nuoret autoon ja tapaan heidät matkalla. Ilman unohduksia ei kuitenkaan selvitty, kaikista listoista huolimatta. Lounaaksi tarkoitettu lasagne oli jäänyt jääkaappiin. Onneksi ruokaostokset olivat vielä tekemättä, jolloin saisimme uuden lounaan kaupasta. Lasagne onneksi säilyisi perjantaihin, jolloin tulemme nälkäisinä leiriltä takaisin. Matkalla pysähdyimme tekemään ruokaostokset Orivedellä.

Majoittuminen Sammalniemeen sujui hyvin ja valtava ruokamääräkin saatiin mahtumaan jääkaappeihin. Ensimmäisenä ohjelmavuorossa oli melontaa, joka oli melkeinpä kaikille nuorille uusi kokemus. Alku meni uuden opettelussa, mutta pian kanootti alkoi totella jokaista nuorta. Nuoret saivat melonnasta selkeästi ainakin onnistumisen tunteita ja uuden oppimisen elämyksiä. Kenelläkään ei vielä melonnan jälkeen ollut nälkä, joten päätimme pelata lentopalloa vielä ennen päivällistä. Osallistujamääriltään pienten leirien onni on juuri se, että aikataulujen vaihdoksia on helppo tehdä, toisin kuin suurilla leireillä. Lentopallon peluu oli hauska ja ryhmäyttävä tapahtuma, johon kaikki osallistuivat, vaikka osaamista oli joillain enemmän ja joillain vähemmän. Me ohjaajat pyrimme huomioimaan kaikkien onnistumisen hetket ja pitämään hyvää pelihenkeä yllä. Lentopalloa harrastava nuori sai välillä opettaa muita, joka teki varmasti hyvää hänen itsetunnolleen.

Päivälliseksi kokattiin kanawokkia muurikkapannulla grillikatoksessa. Ruuanlaittohetki oli rauhallinen ja lämminhenkinen, hyttysistä huolimatta. Kanawokki oli onnistunutta kaikkien mielestä. Päivällisen jälkeen olikin vuorossa saunominen rantasaunassa. Olimme vuokranneet rantasaunan ensimmäiseksi illaksi, koska oman mökkimme saunasta ei ollut uintimahdollisuutta. Rantasaunassa oli kaksi saunaa, joten tytöt ja pojat saivat saunoa samaan aikaan. Saunassa juttelimme kuinka väsyneitä kaikki olivat, vaikka olikin vasta alkuilta. Olimme kuitenkin olleet koko päivän liikkellä; meloneet, pelanneet lentopalloa, olleet ulkoilmassa ja vielä saunoneetkin. Saunomisen jälkeen lähdimme vielä erään nuorukaisen kanssa mato-ongelle. Olimme saaneet Sammalniemen pitäjältä vihjeen mistä löytäisimme matoja ja sieltä kaivoimmekin ison mukillisen syöttejä. Oli ikimuistoinen hetki istuskella nuoren kanssa laiturin päässä ja katsella, kun sumu levittyi järven pinnalle. Pohdimme maailman asioita ja uskon nuorukaisen nauttineen kovasti rauhallisesta hetkestä kaksin aikuisen kanssa. Kalojakin saimme, mutta ne eivät tuntuneet enää kovin tärkeiltä.

Seuraava aamu lähti käyntiin aurinkoisena. Olin suunnitellut ensimmäisen ohjelmaosuuden alkavan aamulla klo 10.00, mutta tilaajan puolelta tuli päätös, että nuoria ei herätetä vielä niin aikaisin. Tämähän selkeästi vaikeutti ja sekoitti

koko loppupäivän ohjelmaa ja ymmärsinkin pian, ettei kaikkea suunniteltua ehditä päivän aikana tekemään. Puolenpäivän aikaan aloimme kehysten koristelun ja askartelun. Kehyksiä koristeltiin antaumuksella ja erityisesti tytöt pitivät askartelusta kovasti.

Valitettavasti tilaaja päätti hieman myöhemmin päivällä, että leiri on keskeytettävä leiriin liittymättömien olosuhteiden pakosta. Tämä oli kova isku, mutta itse en voinut vaikuttaa asiaan millään lailla. Yritin keskustella vielä tilaajan kanssa voisimmeko toteuttaa vielä ennen lähtöä jonkin suunnitelluista toiminnoista, mutta tilaaja halusi päästä pian lähtemään. Pakkasimme autot ja nuoret ja lähdimme takaisin Ylöjärvelle. Ohjelmassa olisi ollut vielä patikointia, makkaran paistoa metsäjärven rannalla ja opinnäytetyölle tärkeä nuorten omakuvien ottaminen aikuisen avustuksella. Tilaaja kyllä lupasi, että nuorten omakuvat otetaan kesän aikana Muskettisoturien lähimaastossa ja valokuvat laitetaan suunnitelman mukaan seinälle. Illaksi olisi ollut vielä saunomista ja rauhallista yhdessä oleilua.

8 ARVIOINTI JA POHDINTA

8.1 Palaute

Jaoin kaikille neljälle nuorelle valmiiksi laatimani palautelomakkeet heti leirin jälkeen, jotka heidän oli määrä käydä läpi omaohjaajiensa kanssa. Palautelomake löytyy raportin liitteistä (Liite 4). Olisin itse halunnut käydä kyselylomakkeet nuorten kanssa läpi, mutta minulla alkoivat muut työt heti seuraavalla viikolla, joten päädyin omaohjaajan kanssa täytetyn palautelomakkeen olevan riittävä. Valitettavasti nuorten vastaukset olivat lopulta hyvin lyhyitä ja vähäsisältöisiä. Olin kuitenkin osannut odottaa tämänkaltaisia vastauksia, koska lastenkodin nuoret ovat juuri siinä nuoruusiän vaiheessa, jossa tällaiset tehtävät eivät tunnu nuoresta kiinnostavilta eikä sellaisiin useinkaan jakseta keskittyä kunnolla.

Kerron kuitenkin pääkohdat mitä palautelomakkeilla saatiin selville. Nuorista parasta leirillä oli syöminen, veneily, askartelu ja eräs nuori oli kirjoittanut jopa, että ”kaikki oli kivaa”. Tylsää nuorista oli, ettei lomakylässä ollut pelikoneita ja leirin sijainti oli liian ”korvessa”. Pääasiassa nuoret vastasivat kuitenkin, että leirillä ei ollut mitään tyhmää. Palautelomakkeessa kysyttiin, mitä nuoret olisivat muuttaneet leirillä, jonka vastaukset liittyivät pitkälti edelliseen eli pelikone, sijainti, nukkumaanmeno myöhemmäksi tai ei mitään. Kolmanneksi kysyin tunsivatko nuoret jonkin toiminnon tai tilanteen leirillä epämiellyttävänä tai ahdistavana, johon kaikki vastasivat kieltävästi. Neljäntenä kysymyksenä oli oliko leirillä tilannetta, jossa nuori olisi tuntenut voittavansa itsensä jotenkin? Kukaan nuori ei kuitenkaan osannut vastata tähän. Kysymys olisi varmaankin tarvinnut laajempaa pohjustusta aikuiselta, jonka kanssa nuori kysymyksiä kävi läpi, koska kysymys oli palautelomakkeen vaikeimpia. Kysyin nuorilta myös tunsivatko he saavansa aikuisilta tarpeeksi huomiota ja tunsivatko he itsensä hyväksytyksi aikuisten taholta leirin aikana? Mikä oli se tilanne? Kaikki nuoret vastasivat saaneensa tarpeeksi huomiota aikuisilta leirin aikana, mutta kukaan ei osannut vastata missä tilanteessa erityisesti. Kuudennessa kysymyksessä kysyttiin nuorilta mitä he ajattelevat, miksi aikuiset ovat ajatelleet, että leirin järjestäminen olisi tärkeää. Tähän kysymykseen tulikin mielenkiintoisia

vastauksia. Kahden nuoren vastaukset liittyivät yhdessä olemiseen ja tekemiseen ja kahden muun vastaukset liittyivät uusiin erilaisiin kokemuksiin ja ulkoilmaan. Nuorten vastaukset ovat hyvin linjassa opinnäytetyön tavoitteiden kanssa, joten nuorten vastausten perusteella voidaan todeta opinnäytetyön tavoittaneen ainakin osan tavoitteistaan. Palutelmakkeen lopussa oli vielä ”vapaa sana” –osio, johon nuoret saivat laittaa vielä vapaasti palautetta. Viimeiseen osioon nuoret kirjoittelivat hyviä kesän toivotuksia ja terveisiä, mutta yksi nuori oli vielä kirjoittanut, että olisi ollut parempi, jos leirillä olisi saanut olla puhelimet mukana. Leirillä nuorilla ei ollut omia puhelimia ollenkaan mukana, vaan he saivat käyttää nuorten yhteistä puhelinta, jos halusivat johonkin soittaa. Yleisesti ottaen nuorten leiripalaute oli positiivista, vaikka nuoruusiälle luonteenomaisia vastauksiakin löytyi esimerkiksi leiripaikan sijainnin, pelikoneiden ja puhelimien puolesta. Pohdintaosuudessa pohdin lisää palautelmakkeen tehokkuutta näiden nuorten kanssa.

Useiden yhteydenottojen jälkeenkään tilaaja ei toimittanut leiristä lupaamaansa palautetta. Heti leiriltä palattuamme kävimme kuitenkin leiriä lyhyesti läpi ja tilaajat antoivat leiristä myönteistä palautetta.

8.2 Pohdintaa leirikokemuksen pohjalta

Opinnäytetyönä järjestetty Muskettisotureiden kesäleiri onnistui osiltaan hyvin ja muutamilta osin asiat olisi voinut tehdä toisin. Opinnäytetyön tavoitteet täyttyivät kuitenkin suurimmalta osin; Muskettisotureiden nuoret saivat toiminnallisen ja aktiivisen kesäleirin, vaikka leiri loppuikin ennen aikojaan. Nuoret saivat uusia elämyksiä ja onnistumisen tunteita meloessa, lentopalloa pelatessa ja muussa yhdessä tekemisessä. Henkilökohtainen tavoitteeni täyttyi saadessani lisää kokemusta leirien suunnittelusta ja järjestämisestä sekä erityisesti kuntouttavan työotteen käytöstä leiriympäristössä. Tarkastelimme kiintymyssuhdeteorian käyttöä leiriolosuhteissa, vaikka saadaksemme paremman näkökulman aiheesta olisimme tarvinneet enemmän suunnittelukokouksia ja avointa keskustelua ennen leiriä, leirillä ja leirin jälkeen. Valitettavasti emme löytäneet yhteistä aikaa tarpeeksi ennen leiriä ja suunnitellut ohjaajien kokouksetkin jäivät leiriolosuhteissa toteutumatta. Tilaaja ei ole myöskään ollut valmis käymään läpi

kiintymyssuhdeteorian käyttöä leirillä leirin jälkeenkään. Ylipäättään monet asiat oltaisiin voitu välttää paremmalla kommukaatiolla leirille osallistuvien aikuisten välillä. Mahdollisesti tilannetta olisi voinut helpottaa, jos leirillä olisi ollut mukana useampia työntekijöitä.

Kiintymyssuhdeteorian käyttömahdollisuudet erilaisilla leireillä ovat loputtomat. Yksinkertaisin ohje on kuitenkin muistaa PACE –arvot (leikkisyys, hyväksyntä, uteliaisuus ja empatia) kaikessa tekemisessä. Aikuisen on muistettava säilyttää avoin ja kepeä asenne kaikessa yhdessä olemisessa ja tekemisessä sekä pyrkiä saamaan myös kaikki muutkin leirille osallistujat mukaan leikkisään ja kepeään asenteeseen. Aikuisen on osoitettava hyväksyntänsä kaikille leiriläisille tasapauolisesti ja tuomitsematta. Leiriolosuhteissa on myös muistettava kohdata jokainen lapsi ja nuori omana yksilönään sekä olla utelias jokaisesta uudesta ja erilaisesta persoonasta. Leireillä vallitsee usein melko kiireinen ilmapiiri ja siksi empatian osoittaminen sitä tarvitsevalle lapselle tai nuorelle saattaa usein jäädä pintapuoliseksi tai unohtua kokonaan. Kiireestä ja aikataulutuksesta huolimatta aikuisen on pyrittävä olemaan leiriläisten keskuudessa läsnä, jotta aikuinen pystyy havaitsemaan tarpeessa olevan leiriläisen ja osoittamaan hänelle tarpeen mukaan esimerkiksi: empatiaa, huolenpitoa tai turvaa.

Ennen leiriä järjestetyssä suunnittelukokouksessa keskusteltiin leirillä pidettävistä leirineuvostoista, jotka olisivat varmasti tuoneet leiriin enemmän kuntoutuksen näkökulmaa ja nuorten omaa pohdintaa päivän aikana saaduista kokemuksista ja uusista elämyksistä. Valitettavasti tämäkin olisi pitänyt ennen leiriä suunnitella ja sopia tarkemmin leirillä olleiden aikuisten välillä, koska nyt leirineuvosto vain jäi pitämättä.

Yksi pohtimisen aihe on miten leiriin vaikutti se, että leirillä oli lopulta vain neljä nuorta? Olen kuitenkin päätenyt siihen, että leirin onnistumiseen se ei itsessään vaikuttanut. Mukana olleet nuoret saivat enemmän aikaa aikuisen kanssa, kun muita nuoria oli vähän ja tietysti koko leirin tunnelmakin pysyi läpi leirin hyvin rauhallisena, koska osallistujajoukko oli niin pieni. Leiriltä pois jääneiden nuorten kannalta on kuitenkin hyvin harmillista, etteivät he leirille mukaan

ehdineet. Uskon, että hekin olisivat saaneet leiristä paljon irti ja tuoneet samalla omat ainutlaatuiset persoonansa mukaan yhteiseen leirikokemukseemme.

Olen pohtinut paljon miten ennenaikainen lähtö vaikutti Muskettisotureiden nuoriin. Uskon, että kaikki neljä nuorta olisivat leirillä vielä viimeisen päivän hyvin viihtyneet sekä saaneet jäljellä olevista toiminnoista ja aktiviteeteista paljon uusia kokemuksia ja muistoja, joita muistella tulevaisuudessa. Mielestäni myös lähtö tapahtui lomakylästä liian nopeasti. Nuorille olisi pitänyt ilmoittaa lähdöstä aamulla ja ohjelman mukaisesti suorittaa suunnitellut toiminnot, jonka jälkeen lähteä alkuillasta takaisin Ylöjärvelle. Tässä vaiheessa toimittiin kuitenkin kuten tilaaja halusi. Muskettisoturien nuoret ovat siinä nuoruusiän vaiheessa, että lastenkodille lähtö ”sivistyksen ja pelikoneiden ääreen” oli heistä suurimmalle osalle mieluinen uutinen. Ainakin niin he antoivat ymmärtää, vaikka totuus voikin olla toinen. Heidän ikäänsä kuuluu valita mielummin kaupunki kuin luonto, vaikka nuori luonnon keskellä sisimmässään viihtyisikin.

Nuorilta saatu palaute olisi saattanut olla laajempi, jos olisin itse ehtinyt lastenkodille palautelomakkeita nuorten kanssa läpikäymään. Nuorten omaohjaajien oli kenties vaikea auttaa nuoria palautteen antamisessa, koska eivät itse leirillä mukana olleet.

Eettinen näkökulma leirin suunnittelun ja toteutuksen aikana näkyi erityisesti erään nuoren kohdalla, joka on kasvanut erilaisessa kulttuurissa ja, jonka kotikieli ei ole suomi. Ruokalista suunniteltiin täyttämään hänen tarpeitaan ja nuoren omaohjaaja oli palautelomakkeen täytössä mukana erityisesti sen takia, että nuori varmasti ymmärtää kaikki lomakkeen kysymykset. Eettinen näkökulma pyrittiin pitämään yllä koko opinnäytetyöprosessin ajan, esimerkiksi suunniteltaessa nukkumajärjestystä, saunavuoroja, ruokalistaa ja ohjelman vaativuutta.

Loppujen lopuksi näen, että opinnäytetyö onnistui hyvin ja sen tavoitteet täyttyivät. Suunnitelmat oli tehty huolella ja erilaisissa olosuhteissa leiri olisi voinut toteutua suunnitelmien mukaan. Opinnäytetyöprosessin aikana korostui kuinka tärkeää on avoin ja aktiivinen kommunikointi tilaajan kanssa. Opinnäytetyönä toteutettu leiri on varmasti hyvä ponnahduslauta

Muskettisotureiden leireille tulevaisuudessa ja toivottavasti rohkaisee muitakin leirien järjestäjiä käyttämään kiintymyssuhdeteoriaa leirien suunnitteluissa ja toteutuksissa.

LÄHTEET

Blackwell, S & McGuill, J. 2008. Vuorovaikutteinen kehityopsykoterapia Villa Santa Mariassa. Teoksessa Becker-Weidman, A. & Shell, D. (toim.) *Auta lasta kiintymään. Vuorovaikutteinen kehityopsykoterapia traumaperäisen kiintymyshäiriön hoidossa*. Tampere: PT-kustannus. 193-215

Cacciatore, R., Kortenieniemi-Poikela, E. & Huovinen, M. 2008. *Miten tuen lapsen ja nuoren itsetuntoa*. Helsinki: WSOY

Craig, C. 2009. *Exploring the Self Through Photography: Activities for Use in Group Work*. London: Jessica Kingsley Publishers

Eräketu 2012. Seikkailukasvatus. Viitattu 1.11.2012.
http://www.eraketu.com/kasvatus_mitaseon.htm

Halkola, U. 2009. Mitä valokuvaterapia on? Teoksessa Halkola, U., Mannermaa, L., Koffert, T. & Koulu, L. (toim.) *Valokuvan terapeuttinen voima*. Helsinki: Duodecim. 13-22

Hautamäki, A. 2001. Kiintymyssuhdeteoria – teoria yksilön kiin(nit)tymisestä tärkeisiin toisiin ihmisiin, kiintymyssuhteen katkoksista ja merkityksestä kehitykselle. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) *Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen*. Vantaa: WSOY. 13-66

Hooper, J. 2012. *What children need to be happy, confident and successful. Step by step positive psychology to help children flourish*. London: Jessica Kingsley Publishers

Howe, D., Brandon, M., Hinings, D. & Schofield, G. 1999. *Attachment theory, child maltreatment and family support*. London: MacMillan

Hughes, D. 2011. *Kiintymyskeskeinen vanhemmuus: toimivuutta kasvatukseen*. Tampere: PT-kustannus

Häkkinen, P. 1999. *Lasta suojaavat yhteisöt*. Teoksessa Sinkkonen, J & Pihlaja, P. (toim.) *Ulos umpikujasta. Miten auttaa tunnehäiriöistä lasta?* Porvoo: WSOY

Kalland, M. 2001. Kiintymyssuhdeteorian kliininen merkitys: Soveltaminen erityistilanteissa. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) *Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen*. Vantaa: WSOY. 198-233

Karppinen, S. J. & Latomaa, T. 2010. *Seikkaillen elämyksiä 2, Elämyksen käsitehistoriaa ja käytäntöä*. Tampere: Juvenes print

Keltikangas-Järvinen, L. 1994. Hyvä itsetunto. Porvoo – Helsinki: WSOY

Ketola, T. 2002. Leirituuli: käsikirja leiritoiminnan järjestäjille ja ohjaajille. Hämeenlinna: Karisto

Kiiski, E. 1998. Seikkailua elämysten maailmassa. Teoksessa Lehtonen, T. (toim.) Elämän seikkailu. Näkökulma elämyksellisen ja kokemuksellisen oppimisen kysymyksiin Suomessa. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 109-115

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417

Mattila, K-P. 2011. Lapsen vahvistava kohtaaminen. Jyväskylä: PS-kustannus

Miettinen, P. 1999. Liikkuva lapsi ja nuori. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Ojanen, M. 1995. Liikunnan ja psyykkisen hyvinvoinnin yhteyksiä. Teoksessa Lintunen, T., Kouvumäki, K. & Säilä, H. (toim.) Jalka potkee mieli notkee. Liikunta mielenterveyden tukena. Helsinki: Suomen mielenterveyseura. 7-46

Outward Bound Finland ry 2012. Elämyspedagogiikka. Viitattu 1.11.2012. <http://www.outwardbound.fi/experiential-learning>

Puhakainen, J. 2001. Lapsen aika. Puheenvuoro lasten liikunnasta ja urheilusta. Helsinki: Otavan Kirjapaino Oy

Räty, T. 2012. Lastensuojelulaki: Käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita

Saastamoinen, K. Lapsen asema sijaishuollossa. Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita

Savolainen, M. 2009. Voimauttava valokuva. Teoksessa Halkola, U., Mannermaa, L., Koffert, T. & Koulu, L. (toim.) Valokuvan terapeuttinen voima. Helsinki: Duodecim. 211-228

Sinkkonen, J. 2001. Lapsen puolesta. Helsinki: WSOY

Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Helsinki: WSOY

Suomen lastensuojelupalvelut Relativum Oy. 2012. Lastenkoti Muskettisoturit. Viitattu 15.8.2012. <http://www.relativum.fi/>

Suomen partiolaiset. 2012. Leirin suunnittelu. Viitattu 27.9.2012. www.partio.net/opas/leiri

Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulaki: Lastensuojelulain soveltaminen. WSOYpro

Taskinen, S. 2008. Lastensuojelulaki: Soveltamisopas. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy

Telemäki, M. 1998. Kurt Hahn ja elämyspedagogiikka. Teoksessa Lehtonen, T. (toim.) Elämän seikkailu. Näkökulma elämyksellisen ja kokemuksellisen oppimisen kysymyksiin Suomessa. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 11-25

Telemäki, M. & Bowles, S. 2001. Seikkailukasvatuksen teoria ja käytäntö osa 1. On the theory and practice of outdoor adventure education part 1. Oulun yliopiston Kajaanin opettajankoulutuslaitoksen julkaisuja. B15.

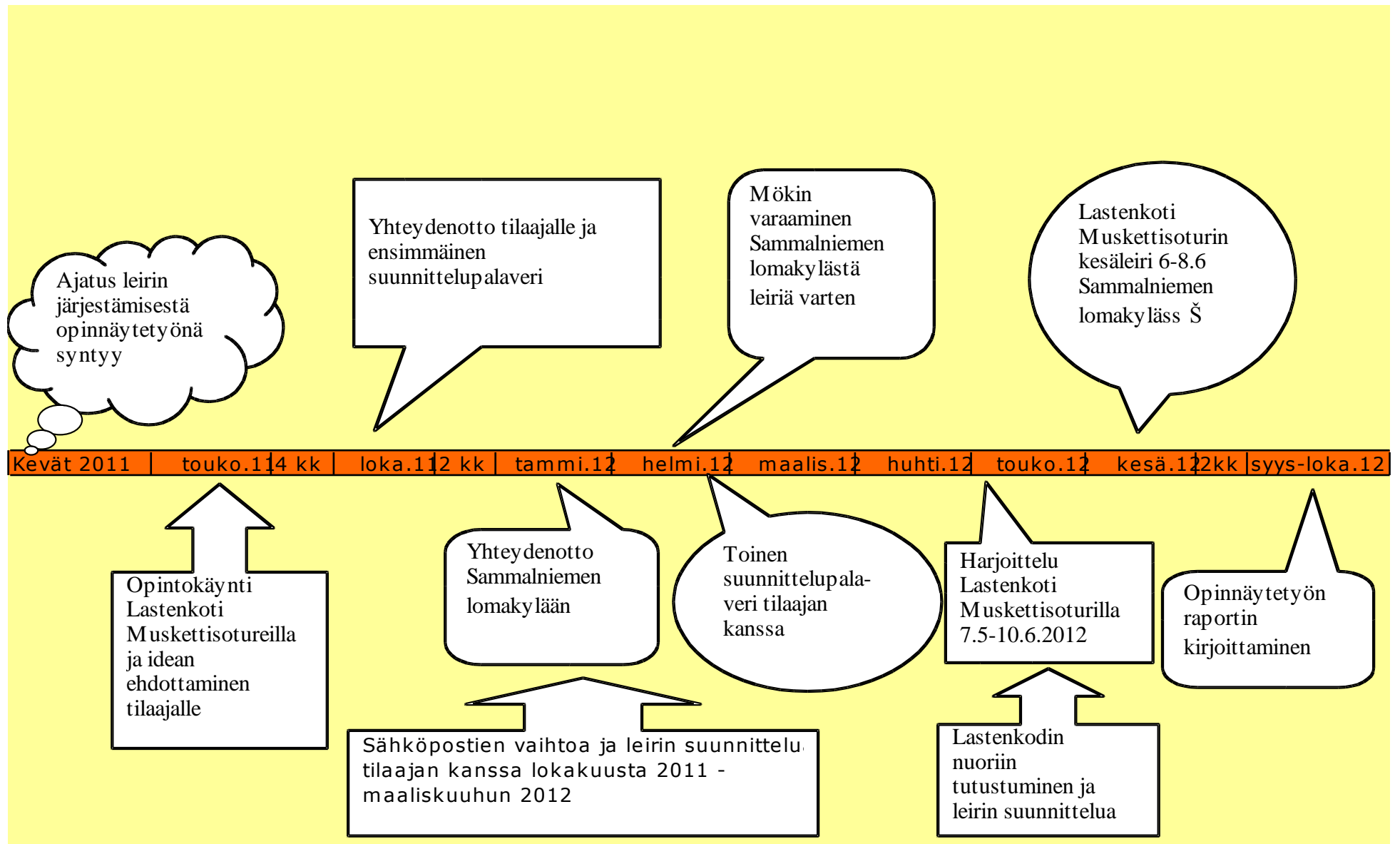
Telemäki, M. 1998. Johdatus seikkailukasvatuksen teoriaan. Oulun yliopiston Kajaanin opettajankoulutuslaitoksen julkaisuja. B11.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi

Zeanah, C. H. (toim.) 2000. Handbook of infant mental health. Second Edition. New York: Guilford.

Wahlström, R. 2006. Eheyttävä luonto. 1. Painos. Saarijärvi: Kustannus Oy MichaelKirjat

Prosessikaavio

Leirin ohjelma

Muskettien kesäleiri 6-8.6.2012				
	Keskiviikko	Torstai	Perjantai	
09:00		Herätys/aamupala	Herätys/aamupala	
10:00	Lähtö leirille!	Patikoimaan & laavulle	Pakkausta & siivoilua	
11:00			Lounas	
12:00	Tutustumista lomakylään		Lähtö	
13:00	Lounas	Lounas		
14:00	Melontaa/pihapelejä	Askartelua		
15:00				
16:00	Päivällinen	Päivällinen		
17:00	Lentopalloa	Omakuva valokuvausta		
18:00	Vapaa-aikaa			
19:00	Sauna (ranta sauna)			
20:00		Sauna (tytöt)		
21:00		Sauna (pojat)		
22:00	Iltapala	Iltapala		
23:00				
24:00:00	Hiljaisuus	Hiljaisuus		

Leirin ruokalista

Leirin ruokalista
6-8.6.2012

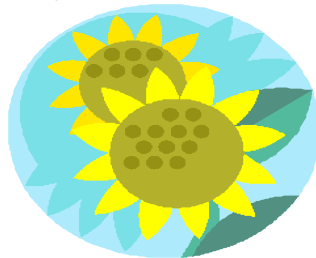
	Keskiviikko	Torstai	Perjantai
Aamupala		Kahvi, tee, mehu, muroja, leipää, pekonia ja munia	Kahvi, tee, mehu, muroja, leipää, hedelmää
Lounas	Kanapasta	Makkaraa, nakkeja ja hedelmää (laavulla)	Pyttipannu
Päivällinen	Kanawokki (muurikalla)	Grillausta	
Iltapala	Uuni Nachoja ja leipää	Lättyjä ja lihapiirakkaa	

Palautekysely

Mitä pidit meidän leiristä?

1. Mikä oli mielestäsi leirillä parasta? Mikä tyhmintä?
2. Mitä olisit muuttanut leirillä?
3. Tunsitko leirillä jonkin toiminnon tai tilanteen epämiellyttävänä tai ahdistavana?
4. Oliko leirillä mitään tilannetta, jossa tunsit voittavasi itsesi?
5. Tunsitko saavasi aikuisilta tarpeeksi huomiota ja tunsitko tulevasi hyväksytyksi aikuisen taholta? Mikä oli se tilanne missä tunsit saavasi huomiota itsellesi tärkeällä tavalla?
6. Mitä ajattelet miksi Anne, Sari ja Riikka ovat ajatelleet, että leirin pitäminen on tärkeää?
7. Vapaa sana (ruusuja, risuja, terkkuja yms ☺) :

Aurinkoista ja ihanaa kesää! Terkuin Riikka☺